

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему «**Політичний вплив на реформу децентралізації в Україні**»

Виконав студент II курсу,
групи Мпл-21
Спеціальності 052 Політологія
Освітньо-професійної програми «Політологія»
Сітарський Богдан Іванович

Наукова керівниця
кандидатка політичних наук,
старша викладачка кафедри національної безпеки та політології
Малиновська Наталія Вікторівна

Рецензентка
кандидатка політичних наук,
старша викладачка кафедри державної служби,
публічного адміністрування та політології
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Дем'яненко Олександра Олександрівна

Острог, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ	9
1.1. Поняття політичного впливу: особливості та характеристики	9
1.2. Регресійні моделі як спосіб аналізу політичного впливу	16
1.3. Головні зміни впровадженні та передбачені адміністративно-територіальною реформою в Україні стосовно об'єднаних територіальних громад	22
РОЗДІЛ ІІ. АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	29
2.1. Об'єднані територіальні громади: опис наявних даних, кількість, розміри та керівництво	29
2.2. Аналіз адміністративно-територіальної реформи в Україні та причина прояву політичного впливу	37
2.3. Державні субвенції як інструмент політичного впливу на об'єднані територіальні громади	53
РОЗДІЛ ІІІ. АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	65
3.1. Інтерпретація даних та змінних дослідження.	65
3.2. Результати регресійного моделювання.....	77
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	92
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Постановка проблеми.

Процес децентралізації був досить важливим досвідом для багатьох країн під час демократизації. В більшості європейських країн реформа децентралізації триває десятиліттями із поступовими змінами та оновленнями. Для України цей процес є не менш необхідним та важливим як і для євроінтеграції так і для розвитку інституту місцевого самоврядування. Українська реформа децентралізація, що почалася декілька років тому передбачає широкий перелік змін та декілька стадій реформи від ліквідації старих адміністративно-територіальних одиниць – районів, до передачі нових повноважень найменшим адміністративним одиницям – громадам. Відповідно до цього, новостворені громади стають менш залежні не лише від центральної влади, але й від обласних чи районних рад. Таким чином, постає питання – як відбувався процес формування територіальних громад? Чи відбувався цей процес відповідно до законодавчих умов та рекомендацій? Особливо важливим питанням цього дослідження є – як саме здійснювався політичний вплив на процес формування громад? Чи мав політичний вплив (а саме дії місцевих чиновників спрямовані на гальмування утворення громади чи збереження влади або ж дії народних депутатів) ознаки соціально-економічних факторів чи партійної приналежності? Чи були громади поділені у відповідності до наявної більшості виборців тієї чи іншої політичної сили? Та чому проявляється політичний вплив попри те, що громади є найменшими адміністративними одиницями? Власне, ключовим аспектом нашого дослідження буде саме поняття політичного впливу на формування громад. Як прослідкувати його наявність, чому він проявляється та які саме наслідки такого впливу можуть бути для процесу реформи

децентралізації загалом? Тобто, важливо врахувати чи наявний політичний вплив може бути пов'язаний із факторами успіху чи невдач реформи.

Критичний огляд літератури.

Варто відзначити, що головний фокус нашого дослідження буде спрямований не на саму реформу чи процес децентралізації в Україні, а саме на процес формування громад¹ та наявності політичної складової під час цього процесу. Однак, тим не менш, базою нашого дослідження в першу чергу будуть складати офіційні джерела та аналітичні довідки щодо процесу децентралізації в Україні²³, звідки можна почерпнути нормативно-правову базу децентралізації у вигляді Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні⁴, Плану заходів з її реалізації⁵ (в яких окреслені загальні плани та процеси, що будуть здійснюватися в межах реформи та під час створення об'єднаних територіальних громад), та Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»⁶ і «Про місцеве самоврядування в Україні»⁷, що в своїй сукупності охарактеризує загальний механізм формування громад в Україні.

¹ Пітцик М., Слобожан О., Рабошук Я. 1000 громад: формування спроможних територіальних громад. ПУЛЬС. URL: <http://auc.org.ua/sites/default/files/library/posibnyk.tergrweb.pdf> (Дата звернення: 27.04.2021)

² Децентралізація в Україні. *Decentralization*. 2021. URL: <https://decentralization.gov.ua> (Дата звернення: 12.12.2021)

³ Децентралізація: коротко про головне. *Ціна держави*. 2019. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-kоротко-pro-holovne/> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁴ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁵ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-p> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁶ Про добровільне об'єднання територіальних громад. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁷ Про місцеве самоврядування в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (Дата звернення: 12.07.2021)

Основою теоретичної бази нашого дослідження будуть праці науковців, що спрямовані на аналіз та вимірювання поняття політичного впливу. Зокрема, праця В.Бабки⁸, в якій автор розкриває суть та зміну поняття політичного впливу з різних точок зору, що допоможе краще розкрити предмет нашого дослідження. Таким чином, ми можемо встановити певні рамки того, що політичний вплив може виражатися через дію з метою (або наслідком якої) є зміна поведінки, вподобань чи поглядів адресата щодо того чи іншого політичного процесу. Крім того, важливою працею є аналіз А. Умланда⁹ та В. Романової щодо результатів та викликів реформи децентралізації від початку реформи, що дозволило виокремити потенційні причини успіху чи не успіху реформи через наявний політичний вплив, а саме зосередження суб'єктів вироблення політики на повноваженнях та ресурсному забезпеченні, або ж примусовий характер об'єднання громад. В контексті політичного впливу місцевих чиновників на формування громад, досить цікавою є робота М. Горбатюка¹⁰, яка представляє спосіб аналізу впливу регіональної і місцевої політичної еліти на прикладі Вінницької області, за допомогою позиційного методу. Автору вдалося охарактеризувати позиції місцевих та районних (чи обласних) еліт та виокремити основні моделі поведінки – сприяння реформі, затягування реформи, перешкоджання реформи, що буде досить доречно врахувати в нашому дослідженні на загальноукраїнському рівні.

Оскільки, для аналізу реформи загалом перш за все, важливо прослідкувати та дослідити політичну ситуацію та підтримку реформи на

⁸ Бабка В. Політичний вплив: тенденції концептуальних змін. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. С. 325-336

⁹ Romanova, V. and Umland, A. Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House Research Paper*. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (Last accessed: 06.06.2021).

¹⁰ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2019. С. 97-122

парламентському рівні, розуміння умов в яких приймалася реформа, законодавчі прогалини та їх вплив на саму реформу допоможе краще зрозуміти наскільки є поширеною проблема політичного впливу у громадах, тому досить добре це розкривають аналітичні матеріали як доповідь Національного інституту стратегічних досліджень¹¹, які і описують весь процес реформи, що необхідно для контексту нашого дослідження.

Крім того, окремим пунктом нашого дослідження буде аналіз потенційних причин та форм політичного впливу народних депутатів на об'єднані територіальні громади в тих округах, в яких вони були обрані. Відповідно, в цьому напрямку досить вагомими є дослідження «ОПОРИ»¹², та їхні щорічні звіти із аналізом розподілу та виділення державних субвенцій із бюджету України. Саме їхні моніторинг є важливим доказом політичного впливу з боку народних депутатів, та вказує на головний інструмент їхнього впливу – фінансування соціально-економічних проектів громад. Саме дослідження «ОПОРИ» допомогло розкрити головні мотиви та причини поширення політичного впливу, спрямовані на об'єднані територіальні громади¹³. Щодо кількісних даних, то головними джерелами для нашого дослідження будуть офіційна регіональна та дані моніторингу формування громад в Україні¹⁴.

¹¹ Жаліло Я., Макаров Г., Даниляк О. Децентралізація влади: Як зберегти успішність в умовах нових викликів? *НИСТ*. 2018. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/decentralizaciya-vladi-yak-zberegti-uspishnist-v-umovakh-novikh-0> (Дата звернення: 06.06.2021).

¹² Звіт щодо ймовірного використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації (червень 2018 – січень 2019 рр.) *ОПОРА*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/16777-zvit-shchodo-ymovirnogo-vikoristannia-biudzhethnikh-resursiv-u-tsiliakh-nepriamoyi-agitatsiyi-cherven-2018-sichen-2019-rt> (Дата звернення: 18.08.2021)

¹³ Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? *ОПОРА*. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

¹⁴ Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. *Decentralization*. 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (Дата звернення: 10.12.2021)

Мета дослідження: дослідити форми та причини поширення політичного впливу під час процесу функціонування територіальних громад, зокрема потенційні наслідки від впровадження реформи.

Предмет дослідження: вплив, що здійснює політична партія (представники політичної партії) на функціонування громад з метою отримання політичної вигоди.

Завдання дослідження:

- Визначити головні особливості процесу децентралізації в Україні, а саме політичну дискусію та боротьбу стосовно впровадження та розробки реформи децентралізації, загальну підтримку реформи, законодавчі правила та рекомендації, головні недоліки та поточні результати реформи.
- Зібрати базу даних по об'єднаних територіальних громадах щодо підтримки політичних партій, розмірів громад та кількості виділених субвенцій громадам.
- Визначити види, форми та чинники політичного впливу під час формування та функціонування громад.

Методи дослідження. Методологія нашого дослідження для аналізу політичного впливу народних депутатів на об'єднані територіальні громади складається із статистичного аналізу за допомогою множинних логістичних регресійних моделей.

Гіпотези дослідження:

1. Головною гіпотезою нашого дослідження є те, що чим більшими є територіальні громадами, тим більш виразним є політичний вплив.
2. Другою гіпотезою є те, що партійність голови територіальної громади

(або якою партією був висунутий голова громади) впливатиме на кількість виділених субвенцій для громади.

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, трьох розділів, з яких третій розділ містить практичну частину дослідження, а також із висновків, та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ.

1.1. Поняття політичного впливу: особливості та характеристики.

Головним та ключовим поняттям в нашому дослідженні є сутність «політичного впливу», як саме ми його інтерпретуємо та що є його основою. В наукових працях є досить багато пояснень та розумінь політичного впливу, оскільки поняття можна розглядати із декількох різних сторін та характеристик, відповідно варто зрозуміти які категорії політичного впливу були дослідженими та як саме їх інтерпретували різноманітні науковці.

Неоднозначність поняття політичного впливу чітко виокремив Д. Виговський у своїй статті, де запропонував почати вивчення та аналіз політичного впливу із поняття «впливу» як окремої категорії. Згідно його тези, вплив – це певний перелік факторів або якийсь один визначний фактор, який за інших умов може змінити поведінку індивіда в бажаному напрямку¹⁵. Крім того, під «впливом» можна також розуміти конкретну дію, направлену на конкретного суб'єкта. Також існують схожі інтерпретації, в яких прослідковуються вже наявність «влади», «авторитету», «історичних осіб», тощо. В даному випадку, Д.Виговський вказує на те, що однією із вагомих особливостей поняття «впливу» є ненасильницький характер та наявності «авторитету», який безпосередньо взаємопов'язаний із впливом¹⁶. Згадана «особливість» поняття політичного впливу є досить важливою і для нашого

¹⁵ Виговський Д. Суть політичного впливу як категорії політичної науки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2007. С. 62-66

¹⁶Там само.

дослідження, оскільки при здійсненні політичного впливу в більшості випадків головним бенефіціаром та суб'єктом впливу є саме владна або авторитетна особа, що безпосередньо підкреслює характер владних або політичних відносин в різноманітних суспільних, економічних, соціальних та політичних процесах.

У свою чергу поняття політичного впливу може використовуватися як і в широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні – це ряд дій певного та визначеного суб'єкта із ненасильницьким характером, що мають на меті зміни існуючого «статусу-кво», поведінки суспільства, інститутів чи конкретного індивіда. У вузькому розумінні, поняття політичного впливу можна звести до взаємовідносин між суб'єктами політик (із невизначеними переліком хто саме є суб'єктом політики, як от особа чи окремий інститут) з метою отримання різноманітних дивідендів чи вигод¹⁷.

Науковці також підмічають, що поняття політичного впливу може також асоціюватися із поняттям політичної влади, оскільки влада теж може розглядатися як певна дія чи комплекс дій направлені на певний об'єкт (особистість чи цілу групу людей) із метою отримання певного результату або ж зміни їх поведінки, однак ці поняття не варто ототожнювати.

На нашу думку, поняття політичної влади є значно ширшим за поняття політичного впливу, і досить часто політичний вплив може бути складовою політичної влади, однак влада може мати більший масштаб, більшу кількість ресурсів, інші орієнтації, структуру, засоби впливу, тощо. Таким чином, в нашому дослідженні ми не будемо ототожнювати поняття політичної влади та

¹⁷ Виговський Д. Суть політичного впливу як категорії політичної науки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2007. С. 62-66

політичного впливу, та розглядатимемо вплив як окрему категорію політичних відносин, процесів чи буття. До того ж, В.Бабка¹⁸ у своєму дослідженні теж вказує на те, що політичний вплив може слугувати як і способом взаємодії суб'єктів у політичній сфері або розкривати зміст реалізації влади політичної. З його точки зору, політичний вплив є універсальним поняттям, що підкреслює певний процес або ж дію, а не ймовірний потенціал або ж позицію.

Одним із головних понять політичного впливу, що ми хочемо відзначити в нашій роботі, та частково взяти його за основу, є поняття, що запропонував В. Бабка у своїй праці щодо тенденцій концептуальних змін політичного впливу. Він запропонував розглядати поняття політичного впливу через механізм відносин суб'єктів у політичній системі, що виражаються через призму дії або сукупності різноманітних дій агента впливу (тут мається на увазі ініціатора або суб'єкта політичного впливу) з метою або кінцевим наслідком змінити почуття, погляди, поведінку адресата впливу (або ж об'єкта політичного впливу) в середовищі суспільного чи політичного буття¹⁹. Це поняття можна назвати проміжним між широким та вузьким розуміння політичного впливу, і воно досить чітко визначає два важливі елементи, що будуть складовими для нашого дослідження – наявність агенту впливу та адресата впливу, оскільки в нашому дослідженні ми спробуємо встановити зв'язок або ж взаємозалежність між агентом впливу з боку політичних сил, народних депутатів, голів громад та адресатами впливу у вигляді жителів об'єднаних територіальних громад, або ж «громади» як єдиної структурної категорії.

¹⁸ Бабка В. Політичний вплив: тенденції концептуальних змін. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. С. 325-336.

¹⁹ Там само.

Для більш комплексного вивчення поняття політичного впливу також потрібно зважати і на поняття мотивів агентів політичного впливу, оскільки саме наявність мотиву та суть мотиву може розкрити початкові стимули, якими керуються суб'єкти політичного впливу для досягнення поставлених власних цілей та результатів. Однак, мотиви можуть бути не лише у агентів політичного впливу, але і в адресатів теж, оскільки вони теж можуть мати власні мотиваційні орієнтації, що провокуватимуть їх змінювати власні погляди чи поведінку. В ході нашого дослідження визначення мотивів суб'єктів політичного впливу буде відповідати на питання появи політичного впливу та чому політичний вплив проявляється на рівні об'єднаних територіальних громад? В чому особливість об'єднаних територіальних громад, та що робить їх таким вагомим гравцем або своєрідним «центром» політичного впливу з боку політичних партій, народних депутатів або інших владних суб'єктів?

Розуміння таких мотивів або першопричин появи або ж існування політичного впливу дозволяє набагато краще розкрити предмет дослідження, відповідно базовим поняттям мотивів, що ми будемо використовувати в нашій роботі є наступним: мотиви можуть проявлятися в наявних факторах або сукупностях факторів, які спонукають до певних дій, пояснюють вибір того чи іншого варіанту або способу поведінки, цілей, засобів, інструментів чи ресурсів²⁰.

Окремою складовою дослідження політичного впливу є категорії ресурсів, що можуть бути використаними агентами впливу під час безпосереднього здійснення політичного впливу. Наявність чи відсутність ресурсів можуть впливати на те як саме буде здійснений політичний вплив та як агенти будуть

²⁰ Бабка В. Функціональні етапи здійснення політичного впливу. *Грані*. 2014. С. 65-71.

досягати бажаного результату чи бажаних вигод. Кількість таких ресурсів також варто розглядати системно, оскільки враховуючи, що в нашому дослідженні агентами впливу будуть виступати саме представники влади, то наявні ресурси теж будуть залежати від їх посади, повноважень та підтримки з боку інших політичних сил. В. Бабка у своїй роботі зауважує, що однією із найбільш поширених класифікацій ресурсів є класифікація А. Етціоні²¹, що передбачає три головні групи та декілька додаткових ресурсів. Серед них варто відзначити утилітарні ресурси (такі як матеріальні, економічні, культурні та соціальні блага), силові (адміністративний або ж кримінальний вплив, тут одразу можна відмітити характеристику політичного впливу, що може набувати насильницького або ненасильницького характеру), нормативні (засоби впливу на ціннісні орієнтації, поведінку, свідомість через законодавство, культурні або соціальні норми), та інформаційні ресурси (ЗМІ, соціальні мережі, телебачення, тощо). В нашому дослідженні ми будемо звертати найбільшу увагу саме на адміністративні, інформаційні та нормативні ресурси, які можуть використовувати представники політичних партій або народні депутати під час здійснення політичного впливу на об'єднані територіальні громади.

Варто одразу зазначити, що в нашому дослідженні ми не будемо давати оцінку політичного впливу, що потенційно буде виявлено в ході дослідження, оскільки надання політичному впливу оцінки у вигляді «поганого» чи «позитивного» впливу може бути надто масштабним та складним для розкриття в межах нашого дослідження. Головна увага нашого дослідження буде зосереджена на виявленні головних факторів та форм, які є складовими політичного впливу від агентів впливу у вигляді політичних партій, народних депутатів, голів громад, та адресатів впливу у вигляді жителів громад, з

²¹ Бабка В. Функціональні етапи здійснення політичного впливу. *Грані*. 2014. С. 65-71.

використанням інформаційних чи адміністративних або ж нормативних ресурсів, з метою отримати електоральних вигод, сприянню «позитивної» підтримки партії чи депутата, тощо.

Відповідно, питання оцінки такого впливу потребувати подальших досліджень, тому що сам по собі вплив може бути як і наявним так і прихованим так і негативним так і позитивним, прямий або ж опосередкований, одноразовий чи постійний, свідомий або ж несвідомий, тощо. Враховуючи скільки багато ймовірних форм та видів може набувати політичний вплив досить важко буде його оцінити, базуючись на тих даних, що ми зібрали для аналізу наявності політичного впливу. Відповідно, оцінка досліджуваного нами політичного впливу не є метою цього дослідження, та потребуватиме додаткового аналізу результатів та наслідків цього впливу в довгостроковій перспективі. З нашого боку, ми лише можемо припустити потенційні наслідки та результати такого впливу базуючись лише на наявних та зібраних даних. Однак, наскільки політичний вплив буде наявним (тобто неприхованим), масштабним, тривалим та організованими ми зможемо дослідити та проаналізувати.

Загальний процес здійснення політичного впливу може виглядати наступним чином²²:

- 1) Аналіз вибору ситуацій, в яких можна використати засоби впливу, а саме ресурсів та інструментів (в більшості випадків за наявності кількісних показників та можливостей реалізації впливу)
- 2) Встановлення контакту між агентом впливу та адресатом. Передача інформації для зміни мотивів та орієнтацій адресата. Закріплення

²² Бабка В. Функціональні етапи здійснення політичного впливу. *Грані*. 2014. С. 65-71.

змінених мотивів або будь-якого іншого виду спонукання адресата до здійснення нових орієнтирів, поведінок, рішень. Іншими словами – відбувається вплив на адресата з використанням різноманітних інструментів та засобів через прямий або непрямий контакт агента впливу із адресатом.

- 3) Аналіз досягнення результату та оцінка досягнення мети із аналізом подальшого використання інструментів, ресурсів, засобів для наступних дій (якщо вплив не був одноразовий). На цьому етапі агент впливу аналізує на скільки здійснений вплив був позитивним чи негативним для нього, та чи потребує цей вплив виправлень.

В нашому дослідженні ми також спробуємо проаналізувати наявність політичного впливу, що здійснюється на об'єднані територіальні громади за наявним та описаним процесом.

Таким чином, політичний вплив – це певних механізм дій, що здійснюється конкретно визначеним агентом впливу, із використанням широкого переліку ресурсів, на адресатів впливу, з метою досягнення власних цілей. На нашу думку, в політичній сфері такий вплив може проявлятися під час здійснення політичних реформ. Наприклад, політичний вплив на запуск або реалізацію або зміну тої чи іншої реформи в політичному чи суспільному житті країни. Тобто цей вплив справді матиме ненасильницький, системний, адміністративний, та авторитетний характер. В контексті реформи децентралізації України та прояву політичного впливу, успіх чи прогалини у реформі можуть інструментом «в руках» політичних партій або народних депутатів, для здійснення політичного впливу на об'єднані територіальні громади для отримання електоральних бонусів, більшої популярності чи

підтримки, медійності, реклами, тощо. Відповідно, в нашому дослідженні ми спробуємо відповісти на питання передумов політичного впливу, процесу політичного впливу, та здійснення політичного впливу на місцеве населення, що проживає у громадах.

1.2. Регресійні моделі як спосіб аналізу політичного впливу.

Регресійні моделі є досить поширеною статистичною методикою і досить часто саме їх застосовують в різноманітних кількісних та статистичних дослідженнях. Ці моделі можуть використовуватися як і для прогнозування, так і для оцінки наявності зв'язку між двома чи більше змінними або ж наборами даних²³. Окрім цього, саме регресійні моделі дозволяють визначити ті чинники, які або ж істотно впливають на досліджувану залежну змінну або ж які мають мінімальний вплив, а інколи та зовсім незначний вплив²⁴.

Таким чином, цей метод дозволяє побудувати модель, яка буде враховувати лише істотні чинники, завдяки чому можна визначати та коригувати показники залежної досліджуваної змінної. У випадку коли регресійна модель була побудована на значущому рівні, рівняння регресії вказує не лише на взаємозалежність, але і безпосередньо яка саме із незалежних змінних впливає на залежну змінну, що безпосередньо важливо для нашого дослідження, і допоможе підтвердити або ж проілюструвати наявність чи відсутність політичного впливу на об'єднані територіальні громади.

²³ Diez D., Rundel M. OpenIntro Statistics. *Leanpub*. URL: <https://leanpub.com/openintro-statistics> (Last Accessed: 20.11.2021)

²⁴ Лебедюк В.М. Статистичні методи в політичній науці: регресійні моделі. *Слов'янський вісник*. 2015. С. 93-97.

Існує декілька видів регресійних моделей, найпростішою з яких є звичайна лінійна регресія, рівняння якої виглядає наступним чином²⁵:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 x + \varepsilon$$

Де, Y – вихідна залежна змінна моделі, x – незалежна змінна моделі, β_0 та β_1 – параметри моделі, ε – випадкова складова або похибка.

Рівняння лінійної регресійної моделі є свого роду основою для інших категорій регресійних моделей. У нашому дослідженні, ми працюватимемо із складнішою формою регресійних моделей, а саме із множинною логістичною регресійною моделлю та бінарною логістичною регресією.

Множинна регресійна модель відрізняється від класичної лінійної регресії тим, що складається із більш ніж однієї змінної. Таким чином, множинна регресійна модель розширює лінійну регресійну модель та надає можливість зробити припущення, що декілька незалежних змінних можуть мати зв'язок із досліджуваною залежною змінною²⁶.

Натомість іншою відмінністю є те, що логістичні регресії – це нелінійні моделі, які оцінюють лише параметри моделі методом максимальної правдоподібності. В таких моделях використовуються дворівневі категоріальні змінні, що описуються бінарним кодом. Зазвичай ці змінні описуються показниками 0 та 1, в яких ми можемо закодувати різноманітні категоріальні ознаки. До прикладу, 0 може означати відповідь «ТАК», а 1 – відповідь «НІ», чи 0 – «ознака кандидата, що є членом партії», а 1 – «ознака кандидата, що не є

²⁵ Diez D., Rundel M. OpenIntro Statistics. *Leanpub*. URL: <https://leanpub.com/openintro-statistics> (Last Accessed: 20.11.2021)

²⁶ Лебедюк В.М. Статистичні методи в політичній науці: регресійні моделі. *Слов'янський вісник*. 2015. С. 93-97.

членом партії», тощо. Схожі бінарні змінні ми теж будемо використовувати в нашому дослідженні. Звісно, часто трапляється так, що неможливо врахувати всі аспекти змінної лише бінарним кодом, саме тому множинна логістична регресія дозволяє враховувати змінні з багаторівневим кодом, в яких можна закодувати необхідну кількість показників, наприклад великий діапазон показників із нашої зібраної бази даних..

Рівняння множинної логістичної регресійної моделі виглядає наступним чином²⁷:

$$Y_{-i} = \beta_{-0} + \beta_{-1} x_{-(1),i} + \beta_{-2} x_{-(2),i} + \dots + \beta_{-k} x_{-(k),i}$$

Де, Y_{-i} - це залежна досліджувана змінна із індексом i , що репрезентує результат спостереження (чи індекс вказує на те, що $Y_{-i} = 1$ або ж $Y_{-i} = 0$); β_{-0} та β_{-1}, β_{-k} – параметри моделі; $x_{-(1),i}, x_{-(2),i}, x_{-(k),i}$ - незалежні змінні моделі, що вказують на цінність кожної змінної для спостереження i .

В свою чергу рівняння логістичної регресії є дещо відмінним²⁸:

$$\text{logistic}(y) = \frac{1}{1 + \exp(-y)}$$

або ж:

$$P(y(i) = 1) = \frac{\exp(-(\beta_{-0} + \beta_{-1} x_{-(1),i} + \dots + \beta_{-k} x_{-(k),i}))}{1 + \exp(-(\beta_{-0} + \beta_{-1} x_{-(1),i} + \dots + \beta_{-k} x_{-(k),i}))}$$

Змінні у рівнянні означають ті ж самі показники, що і в інших регресійних моделях.

²⁷ Diez D., Rundel M. OpenIntro Statistics. *Leanpub*. URL: <https://leanpub.com/openintro-statistics> (Last Accessed: 20.11.2021)

²⁸ Binary Logistic Regression. BookDown. URL: https://bookdown.org/chua/ber642_advanced_regression/binary-logistic-regression.html (Last Accessed: 20.11.2021)

Однією важливою перевагою логістичних (включно із бінарними) регресійними моделями є те, що вона допомагає досить швидко та ефективно ідентифікувати ті дані та змінні з потрібними характеристиками, що є найбільш відповідними в даній моделі зі списку масиву даних, що дозволяє зменшити час аналізу та обчислення²⁹.

Загалом, формули та рівняння регресійних моделей можуть бути різними в залежності від досліджуваних даних, набору змінних, типів даних, типів шкал, тощо. Однак, для того, щоб вивести рівняння будь-якої регресії чи звичайної чи множинної, необхідно з'ясувати наскільки значущою є модель та використані змінні. Для цього існує коефіцієнт детермінації R^2 . Цей коефіцієнт вказує на те, наскільки обранні змінні описують побудовану регресійну модель. Тобто вказує загалом наскільки значущою є наша модель.

Тим не менш, у випадку множинних регресійних моделей, коефіцієнт детермінації може ставати дещо упередженим та зі збільшенням кількості змінних може автоматично збільшувати свій відсоток, що коливається від 0 до 1, в бік більшої значущості, навіть якщо це не обумовлено значущістю самих змінних. Саме тому необхідно додатково використовувати скоригований коефіцієнт детермінації R^2 , який завжди буде меншим та враховуватиме реальний рівень значущості обраних змінних³⁰.

Ці коефіцієнти дозволяють вивести рівняння регресійної моделі, яке можна використовувати для прогнозу або опису стану досліджуваної змінної. Однак, навіть у випадку побудови множинної регресійної моделі, велика

²⁹ Там само.

³⁰ Diez D., Rundel M. OpenIntro Statistics. *Leanpub*. URL: <https://leanpub.com/openintro-statistics> (Last Accessed: 20.11.2021)

кількість змінних не завжди може виявитися корисною або ж взагалі значущою. Відповідно, для дослідника є обов'язковим правилом використовувати в рівнянні регресійної моделі лише ті змінні, які є значущими.

Суттю регресійного аналізу є те, що він корисний не лише представникам математичних наук, але і зокрема в політологічних дослідженнях. Зокрема, Вільям Данн наголошував про те, що регресійний аналіз є важливим інструментом при розробці та дослідженнях державної політики. Він вказував на те, що метод регресійних моделей має 2 переваги для використання в дослідженнях в сфері державної політики³¹:

1. Регресійний аналіз дає можливість для найкращого «попадання» в чіткий зв'язок між зібраними даними та досліджуваною змінною. Тобто завдяки цьому можна створити надійну модель, яка б описувала певне конкретне явище, процес чи індикатор.

2. Аналітик, що проводить регресійний аналіз керується не лише отриманими цифрами із моделі, але і необхідною теорією та знаннями про досліджувані змінні. Оскільки, часто зв'язок в регресійній моделі може і не означати наявності причинно-наслідкових зв'язків. Тому аналітик повинен чітко визначати яка, змінна є причинною, а яка ні.

Відповідно, це додає певний якісний аспект дослідження, а не лише кількісний. Зокрема щодо цього, Літнарівич М. говорив про те, що відсутності пояснення ролі змінних можуть створюватися свого роду «нонсенс регресії», які не матимуть практичного сенсу³². Відповідно необхідно чітко розрізняти яку

³¹ William N.D. Public Policy Analysis. *ResearchGate* 2012.URL:

https://www.researchgate.net/publication/258260603_Public_Policy_Analysis (Last Accessed: 10.11.2021)

³² Літнарівич Р.М. Побудова і дослідження математичної моделі за джерелами експериментальних даних методами регресійного аналізу. Рівне. 2011. 140 с.

змінну розглядати як виключну що пояснює, а яку як результуючу, яка справді може мати причинно-наслідковий зв'язок.

Таким чином, метод регресійного аналізу та побудови регресійних моделей є досить важливим інструментом в політичній науці, оскільки дозволяє поєднувати різноманітні фактори або ж змінні для опису певного явища чи процесу, та дослідження зв'язків між ними, які досить часто можуть бути не очевидними. Відповідно, в нашому дослідженні об'єднаних територіальних громад цей метод буде досить доречним, оскільки допоможе підтвердити наявність або ж відсутність політичного впливу через інструмент субвенцій на об'єднані територіальні громади.

Загалом, регресійні моделі часто застосовують при розробці державної політики (*public policy*) в багатьох Західних країнах через велику наявність відкритих даних, і саме рівняння регресій дозволяють визначати ті фактори, які можуть мати ключовий вплив або залежність на досліджувану проблему. Чим більш розлоге та множинне рівняння регресії, тим чіткіше можна прослідковувати наявний або ж прихований вплив (політичний вплив або ж вплив окремих економічних, демографічних, культурних чинників). Саме тому регресійні моделі можуть слугувати інструментом аналізу процесу утворення та функціонування об'єднаних територіальних громад. Єдиним мінусом цього методу є те, що він враховує лише числові та статистичні дані, відповідно різноманітні неформальні зв'язки, домовленості між політиками чи інші елементи політики потребуватимуть додаткових досліджень та інструментарію.

1.3. Головні зміни впровадженні та передбачені реформою децентралізації в Україні стосовно об'єднаних територіальних громад.

Перш за все говорячи про реформу децентралізації, варто також відзначити, що саме мається на увазі під процесом децентралізації, та як ми інтерпретуємо це поняття. Загалом, децентралізацію можна коротко охарактеризувати як передачу прав, обов'язків та бюджетів від всеукраїнських органів державної влади до місцевих органів³³. Іншими словами, мета децентралізації – це покладання відповідальності за прийняття рішень та виконання проблем на місцеву владу, та надання їй прав та інструментів для здійснення цих процесів.

Ще до створення та впровадження реформи, в Конституції України 1996 р. було прописано близько 20 статей та окремий розділ щодо ролі та місця самоврядування в Україні³⁴. В межах цих статей було також прописано положення про статус територіальних громад як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Однак, головними документами, які почали реформу децентралізації можна вважати Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні³⁵ та План заходів з її реалізації³⁶. Важливою частиною початку реформи децентралізація була

³³ 15 питань та відповідей про децентралізацію в Україні. *BusinessViews*. 2017. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/strategies/id/decentralizacija-1622/> (Last Accessed: 08.07.2021)

³⁴ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Дата звернення: 12.07.2021)

³⁵ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8> (Дата звернення: 12.07.2021)

³⁶ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-p> (Дата звернення: 12.07.2021)

Європейська хартія місцевого самоврядування, і саме ці документи заклали початок її імплементації в українське законодавство та запуск реформи.

В своїй основі Європейська хартія місцевого самоврядування передбачає децентралізацію та концепт схожий на об'єднані територіальні громади, а саме право і спроможність місцевих властей здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, що належать до їхньої компетенції в інтересах місцевого самоврядування³⁷. Також імплементацію Європейської хартії місцевого самоврядування можна вважати як одним із кроком для євроінтеграції. Відповідно до цих документів, були внесені відповідні зміни до Бюджетного та Податкового кодексу України, для передачі повноважень об'єднаним територіальним громадам, щоб громади могли отримувати дохід від власних податків та як наслідок реалізовувати власні проекти.

Однак самий запуск формування об'єднаних територіальних громад почався із ухваленого в 2015 р. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», що регулює механізм утворення громад та відносини в процесі утворення громад між містами, селищами та селами³⁸. Проблемою цього закону було невирішеність щодо приєднання міст, селищ та сіл до вже існуючих об'єднаних територіальних громад, саме тому в 2017 були внесені відповідні зміни. Варто зауважити, що на даний момент, немає окремого закону України, який б регулював статус та усі необхідні механізми як і об'єднаних територіальних громад так і реформи децентралізації загалом. Цю функцію виконуються внесеними змінами до Закону України «Про місцеве

³⁷ 1000 громад: формування спроможних територіальних громад. ПУЛЬС. URL: <http://auc.org.ua/sites/default/files/library/posibnyk.tergrweb.pdf> (Дата звернення: 12.07.2021)

³⁸ Про добровільне об'єднання територіальних громад. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (Дата звернення: 12.07.2021)

самоврядування в Україні»³⁹. Відповідно до цього, лише можна припускати наскільки вплине на успішність реформи відсутність єдиної нормативно-правової бази та окремого закону, оскільки певною мірою «хаотичність» в законодавчих актах, може створювати додаткові труднощі як і в розумінні нових процесів як і з боку об'єктів реформи так і з боку ініціаторів реформи. З іншого боку, такі прогалини в законодавстві можуть слугувати додатковим ресурсом та потенційним джерелом для корисливого (або ж непрямого) політичного впливу з боку політичних партій, народних депутатів, високопосадовців для досягнення певних цілей, спрямованих на отримання вигод, що власне і є предметом нашого дослідження.

Однією із головних цілей реформи було створення спроможних об'єднаних територіальних громад, тобто добровільне до 2020 р. об'єднання жителів кількох населених пунктів, що матимуть єдиний адміністративний центр та одного голову⁴⁰. Відповідно до внесених змін до законів України, об'єднані територіальні громади були наділені цілим рядом повноважень:

- Планування розвитку громади та формування власного бюджету.
- Управління земельними ресурсами.
- Надання житлово-комунальних послуг.
- Організація пасажирських перевезень на території громади.
- Регуляція пожежної охорони.

³⁹ Про місцеве самоврядування в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁴⁰ Навчальний посібник для депутатів місцевих рад об'єднаних територіальних громад. Асоціація міст України – К.2017.164 с.

- Управління школами та дитсадками.
- Утримання та організація роботи будинків культури, бібліотек, стадіонів, тощо.
- Економічний розвиток, залучення інвестицій та розвиток підприємств.
- Розвиток місцевої інфраструктури, утримання будівництво доріг та благоустрій території.
- Утримання вулиць і доріг на території громади.
- Підтримання безпеки регулюванням муніципальної поліції.
- Соціальні послуги в громадах.
- Адміністративні послуги через центри їх надання в громадах.
- Забезпечення первинної медичної допомоги.

Завдяки цим повноваженням об'єднані територіальні громади отримали ресурси та інструменти, що до цього мали лише міста обласного значення. Однак, надання цих повноважень об'єднаним територіальним громадам створило певні спірні питання, а саме чи може використовувати громада землі, що знаходяться поза межами її території?⁴¹ Або чи повинна громада фінансувати медичні послуги чи це повинні займатися інституції, які були передбачені медичною реформою?⁴² Це лише приклади, які вказують на поспішний характер впровадження реформи, або ж наявність певного елемента

⁴¹ Sydorчук О. Decentralization: Results, Challenges and Prospects. *Democratic Initiative Foundation*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1612493278588b59033d6c45.07093670.pdf> (Last Accessed: 18.08.2021)

⁴² Устінов О. Народні депутати пропонують зупинити другий етап медичної реформи. *Український Медичний Часопис*. 2020. URL: <https://www.umj.com.ua/article/172423/narodni-deputati-proponuyut-zupiniti-drugij-etap-medichnoyi-reformi> (Дата Звернення 19.09.2021)

спротиву з боку політичних сил під час впровадження реформи. Ці та інші питання можуть слугувати темами окремих досліджень, та не зможуть бути повноцінно відображені в контексті нашого дослідження, однак важливо відзначити саме характер нормативно-правової бази реформи, та як загалом це впливає на функціонування об'єднаних територіальних громад. Не чітко сформовані положення, не до кінця розділені обов'язки та сфери відповідальності – все це може слугувати як додатковий ресурс або причина для політичного впливу на функціонування громад (як мінімум потенційними факторами політичного впливу, якщо такий є наявним в окремо взятій об'єднаній територіальній громаді).

Іншим важливим питанням створення об'єднаних територіальних громад було формування бюджету та джерел доходів громади. Відповідно до цього, для громади були передбачені наступні збори та платежі⁴³:

- Державне мито.
- Плата за надання адміністративних послуг, штрафи, санкції.
- Туристичний збір.
- Плата за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності.
- Надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності.

⁴³ Sydorчук О. Decentralization: Results, Challenges and Prospects. *Democratic Initiative Foundation*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1612493278588b59033d6c45.07093670.pdf> (Last Accessed: 18.08.2021)

- Рентні плати за користування надрами чи спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів.
- Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів.
- 80% коштів, отриманих підприємствами, установами та організаціями, що утримуються за рахунок бюджетів об'єднаних територіальних громад.
- 75% коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва.
- 50% грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності.
- 10% вартості питної води від суб'єктів підприємницької діяльності.
- Плата за надання місцевих гарантій.
- 1,5% коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції.
- 55% коштів від продажу земельних ділянок, несільськогосподарського призначення або прав на них.

- Власні надходження бюджетних установ, надходження в рамках програм допомоги чи грантів, від дивідендів, запозичень тощо⁴⁴.

Таким чином, розширення повноважень та збільшення джерел доходів для новоутворених об'єднаних територіальних громад мало на меті як і розвиток демократії, оскільки жителі громад чітко повинні були знати, хто відповідальний за прийняття рішень у їхній місцевості, так і економічний та фінансовий розвиток. Особливо, враховуючи те, що були надані необхідні інструменти та зроблені необхідні зміни до Бюджетного та Податкового кодексу України. Однак, крім того розширення повноважень та бюджетів громад зробили їх також і більш вагомими для політичних сил, оскільки громади тепер мають більше ресурсів та контролю. До того ж, громади тепер мають більше можливостей до залучення інвестицій та зберігання частини податків на місцях. Всі перелічені зміни до повноважень та доходів громад також передбачають і зміни до утворення виборчих округів, що в свою чергу теж значно змінює та розширює можливість політичного впливу народних чи місцевих депутатів для непрямой політичної агітації, реклами, тощо.

⁴⁴ Sydorчук O. Decentralization: Results, Challenges and Prospects. *Democratic Initiative Foundation*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1612493278588b59033d6c45.07093670.pdf> (Last Accessed: 18.08.2021)

РОЗДІЛ II. АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.

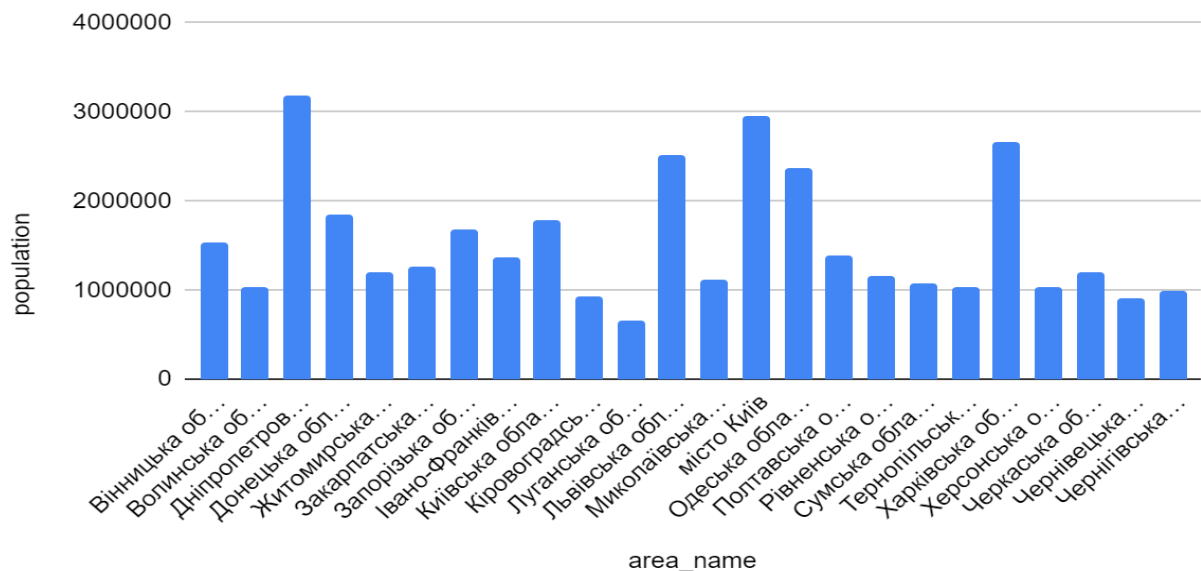
2.1. Об'єднані територіальні громади: опис наявних даних, кількість, розміри та керівництво.

Як вже зазначалося раніше, нами була зібрана база даних по 1440 громадах включно із закодованими та обробленими даними із результатами місцевих виборів 2020 р.

Розміри громад за кількістю населення досить відрізняються, з мінімальним населенням в 1368 жителів та максимальним у 2962180:

Рисунок 2.1.

Кількість населення, що проживає у громадах

Джерело: створено автором на основі зібраної бази даних по 1440 ОТГ.

Сумарна кількість громадян, що проживають в об'єднаних територіальних громадах становить 38122555, що є досить великою часткою. В середньому в громадах проживають 26493 людини.

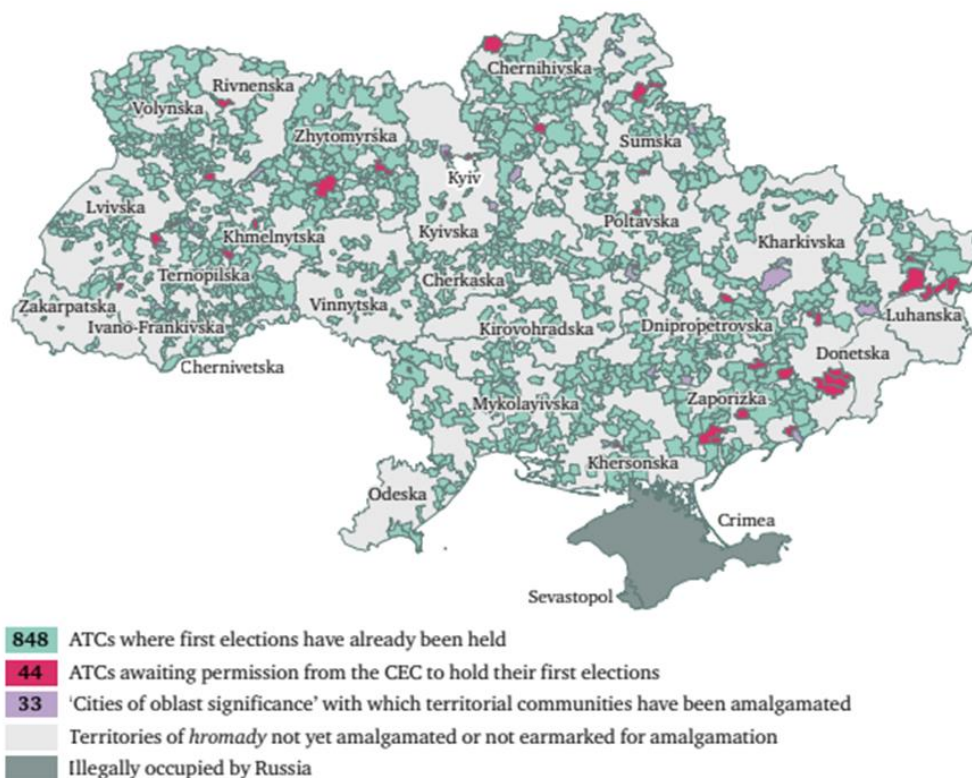
Областями лідерами за кількістю населення у громадах є Дніпропетровська та Харківська області (додатково ще м.Київ як окрема громада). Загалом лише декілька областей не об'єднали в громадах більш як 1 млн. громадян, а саме Луганська, Кіровоградська, та Чернівецькі області.

До того ж громади були створені нерівномірно від самого початку через добровільно-примусовий фактор створення громад. Відповідно громади в окремих областях створювалися частіше, а в інших навпаки пасивніше, відповідно кожна область завдяки своїм демографічним особливостям є не досить рівномірними за кількістю населення.

Тут ще обов'язково варто згадати географічний фактор, оскільки окремі області як-от Закарпатська, мають досить складне та проблематичне сполучення між населеними пунктами, що ускладню процес утворення громад, або ж безпосередньо впливає на рівень спроможності громади (через малий бюджет та відстороненість від інших населених пунктів).

Для прикладу наступний графік яскраво ілюструє нерівномірність утворення громад в областях:

Карта створених громад станом на 2019 р.

Джерело: Моніторинг процесу децентралізації станом на 10 липня 2019 р.

Decentralization. URL:

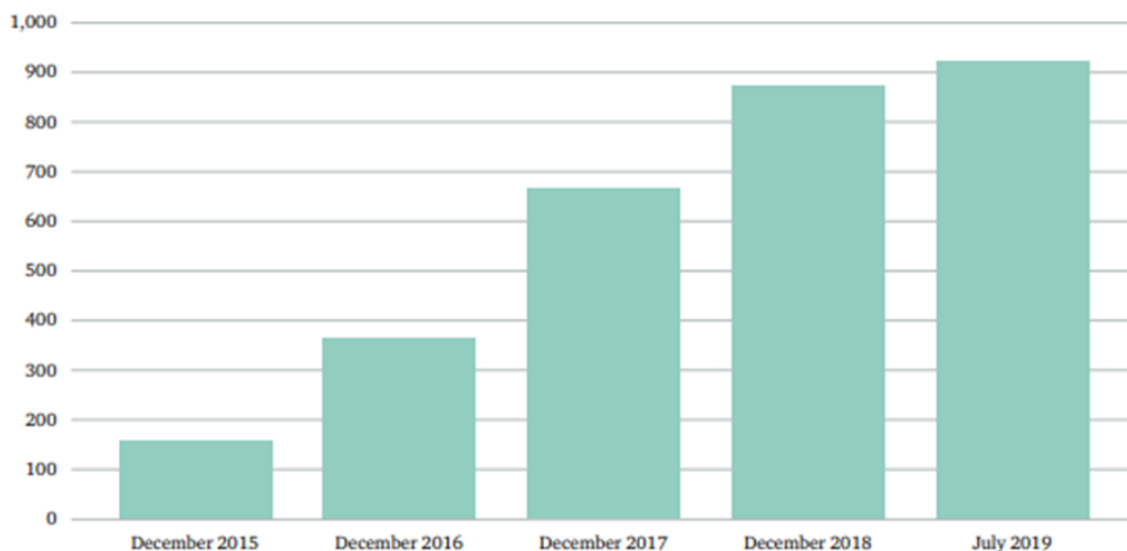
https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/425/%D0%9C%D0%BE%D0%BDi%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.07.2019.pdf (Last Accessed: 19.11.2021)

Ще одним показовим фактором неоднорідності поділу населення громад серед областей є добровільний етап створення громад, який відбувався із 2015 по 2019 рр., та “примусове” або ж обов’язкове об’єднання громад у 2020р., що одразу впливало і на чисельність та доходи громад.

Детальніше про поступовість утворення громад можна побачити на наступному графіку:

Рисунок 2.3.

Кількість об'єднаних територіальних громад 2015-2019рр.

Джерело: Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014. Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House Research Paper*. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (Last Accessed: 19.11.2021)

Площа громад теж може різко відрізнятись із мінімальною площею в 36 квадратних кілометрів до 1596 квадратних кілометрів. Об'єднані територіальні громади разом складають площу у 51319 квадратних кілометрів, а середня площа громади становить 380 квадратних кілометрів.

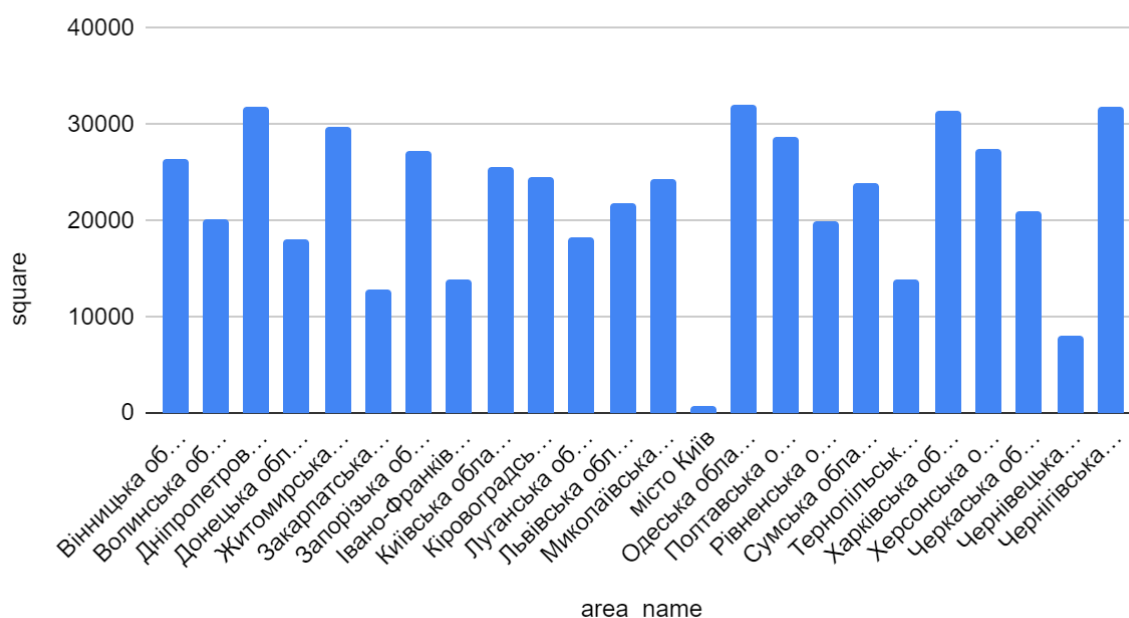
Тут одразу підтверджується і теза про географічний фактор, що впливає на відносну рівномірність створення громад. Для прикладу, Закарпатська та

Івано-Франківська, та Чернігівська області об'єднали громади із найменшою площею (в загальній кількості).

Рисунок 2.4.

Площа громад в розрізі по областях станом на 2021 р.

Площа громад у кожній області

Джерело: створено автором на основі зібраної бази даних по 1440 ОТГ.

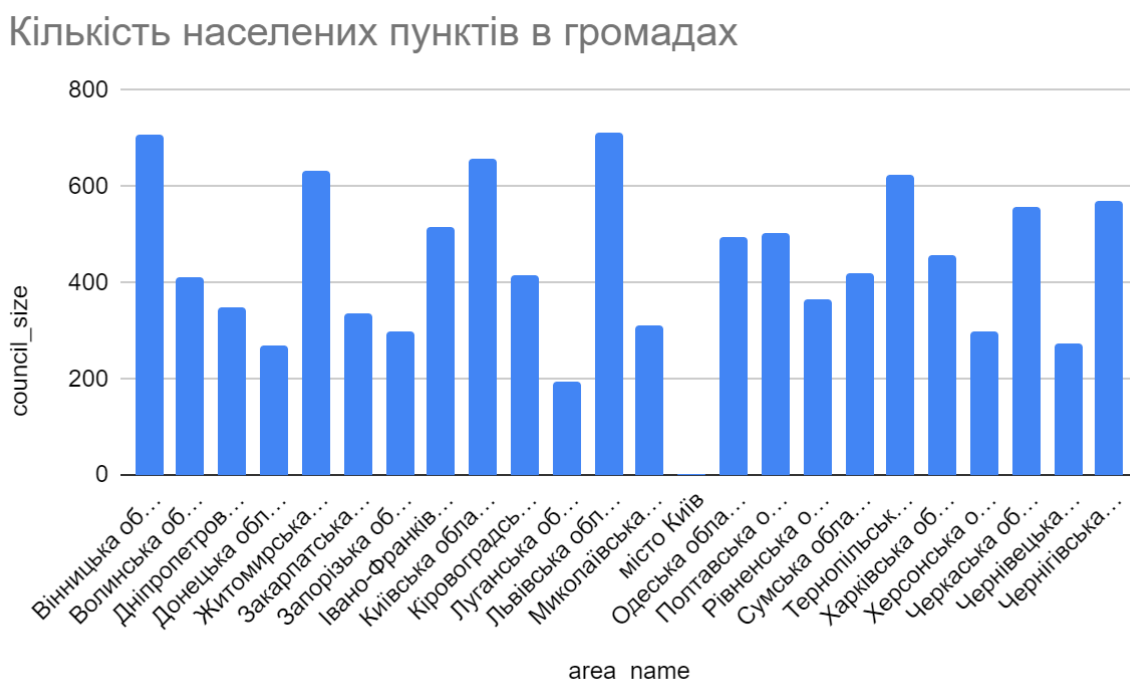
Зрозуміло, що не всі області є однаковими за розмірами, відповідно неможливо досягнути рівномірного балансу розподілу серед областей, тому аналіз громад часто відбувається саме в розрізі областей із поділом на малі, середні та великі громади.

Що стосується кількості населених пунктів, які входять до громад, то діапазон складає від 1 до 36 населених пунктів в одній об'єднаній громаді.

Особливих обмежень за кількістю населених пунктів, що мають утворювати громаду в законодавстві чи методичках не було на старті реформи децентралізації, були лише окремі пункти про взаємозалежність та сполучення між населеними пунктами. Відповідно, в середньому в об'єднані територіальні громади входять 7 населених пунктів, а загалом громади об'єднують 10977 населених пунктів:

Рисунок 2.5.

Кількість населених пунктів, що входять до складу громад станом на 2021р.

Джерело: створено автором на основі зібраної бази даних по 1440 ОТГ.

Лідерами за кількістю об'єднаних населених пунктів у громадах є Вінницька, Львівська, Житомирська та Тернопільська області. Натомість лише

Луганська область має мінімальний показник за кількістю об'єднаних населених пунктів.

Загальна кількість населених пунктів, що була об'єднана в межах територіальної громади теж потенційно може бути індикатором “бідних” чи “багатих” громад, оскільки досить часто об'єднувалися першими та швидше саме ті населені пункти, на території яких були прибуткові інфраструктурні, виробничі чи фабричні об'єкти. Звісно, що бували і винятки, і навіть малі за чисельністю громади можуть мати досить високий рівень доходу.

Стосовно місцевих виборів 2020 р. то більшість переможців на посаду голови об'єднаних територіальних громад є самовисуванцями. В дослідженні ми не брали до уваги партійну приналежність голів громад, оскільки переважна більшість кандидатів були безпартійними (на це вказують як і дані ЦВК, так і різноманітні дослідження). Відповідно, ми взяли до уваги саме аспект того від якої партії був висунутий на виборах кандидат на посаду голови громади.

Аналізуючи результати, важливим пунктом, що варто відзначити є партійна розпорошеність. Попри те, що політична партія “Слуга Народу” отримала монобільшість в Парламенті та стали “абсолютними переможцями” на виборах до ВРУ 2019 р., місцеві вибори 2020 р. не отримали також результату, і як наслідок 223 голови громади були висунуті від партії та отримали перемогу (лише частина з них є партійцями).

Місцеві вибори дотримували загальної тенденції минулих літ - величезна кількість політичних партій, та перемогу в окремих громадах отримували як правило маловідомі, локальні та не загальнонаціональні партії персоналії (особливо місцевих мерів) або ж ті партії, які не потрапляли до ВРУ останніх

скликань. Логічним поясненням такого явища ще може бути обов'язкове правило для кандидатів на посаду голови об'єднаної територіальної громади мати партійне представництво, за умови якщо чисельність громади перевищує 10 тис. жителів. Таким чином, базуючись на даних бази даних, можемо ствердити, що загалом кандидати були висунуті від 47 різних політичних партій. Серед усіх політичних партій, найбільше висуванців мали лише наступних 6 партій (переважна більшість переможців були самовисуванці – 644):

Таблиця 2.1.

Список політичних сил, що висунули найбільше переможців на посаду голови об'єднаної територіальної громади.

Політична сила	Кількість переможців (стали головами громади)
“Слуга Народу”	223
“За Майбутнє”	90
“ВО Батьківщина”	50
“Опозиційна Платформа За Життя”	49
“Європейська Солідарність”	42
“Наш Край”	41

Джерело: створено автором на основі зібраної бази даних по 1440 ОТГ.

Відповідно, попередні дані щодо об'єднаних територіальних громад вказують на неоднорідність як і серед особливостей громад, так і серед голів громад, та політичних партій, що їх висували на обраний пост.

2.2. Аналіз реформи децентралізації в Україні та причина прояву політичного впливу.

Аналіз реформи децентралізації в Україні є досить важливою частиною нашого дослідження. Звісно, одразу варто зауважити, що в нашій роботі не буде максимально комплексного аналізу через специфіку структури роботи, однак ми спробуємо сфокусуватися на позитивних та негативних факторах реформи, для того щоб виокремити головні причини або можливі «точки», що можуть привести до прояву політичного впливу із боку політичних еліт. Раніше ми вже виявили, що такими факторами однозначно може буде недосконале законодавство, однак з моменту старту реформи пройшло вже 5 років, відповідно наскільки успішно відбувався процес, чи були якісь «гострі» та наявні проблеми під час формування громад, як оцінюють реформи експерти? Всі ці питання є важливими в контексті нашої роботи для розуміння форм, видів, та причин появи політичного впливу.

Із самого початку реформи передбачалося, що процес формування об'єднаних територіальних громад повинен походити «знизу» від міських, селищних чи сільських жителів та представників їхнього місцевого самоврядування. Власне, саме для мотивації добровільного формування громад

були впровадженні розширенні повноваження щодо місцевого самоврядування та джерел доходів. Тому темпи формування об'єднаних територіальних громад були досить швидким, особливо в порівнянні із деякими європейськими країнами, що мали схожий досвід реформи⁴⁵. В той час як в 2015 р. кількість громад складала 159, у 2019 році кількість громад вже налічувалася близько 925, що може свідчити про успішність добровільного об'єднання, однак лише в контексті кількості громад та темпах об'єднання.

В контексті успішності громад, важливою темою аналізу реформи децентралізації є індекс спроможності територіальних громад. В даному випадку, це може бути як і окремі розрахунки і створення окремого індексу спроможності або ж загалом певний набір критерії, що повинні характеризувати «спроможну громаду». Для прикладу U-Lead⁴⁶ провела дослідження стосовно фінансової спроможності 366 ОТГ у 2017 р., і їх аналіз містив наступні показники:

- Особисті доходи в розрізі на одного мешканця
- Наскільки бюджети громад є дотаційними від державного бюджету громад
- Розмір капітальних видатків на одного мешканця
- Частка видатків, що використовується для утримання апарату управління з власних ресурсів об'єднаної територіальної громади.

Згідно їхніх результатів, найбільш вагомим ресурсом для громад є саме фінансовий ресурс. Найнижчі показники спроможності об'єднаних

⁴⁵ Romanova, V. and Umland, A. Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House Research Paper*. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (Last accessed: 06.06.2021).

⁴⁶ Оцінка фінансової спроможності 366 ОТГ за 2017 р. *SlideShare*. URL: <https://www.slideshare.net/secret/IS1k2J0Ski3SDW> (Дата звернення: 12.07.2021)

територіальних громад були виявлені саме в малих за розміром громад. Це можна пояснити також і тим, що у більшій або великих громадах є більш сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, утримання інфраструктурних об'єктів, надання комунальних чи публічних послуг із більшою якістю. Крім того, для того щоб вважати громаду фінансово спроможною – частка дотаційності із державного бюджету (у будь-яких формах субвенцій чи грошових трансферах) повинна складати не більше тридцяти відсотків від частки власних доходів у бюджеті громади⁴⁷.

Варто зазначити, що поняття спроможності об'єднаної територіальної громади також звучало і в офіційних нормативно-правових документах, а саме у розпорядженні «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»⁴⁸, однак в розпорядженні немає чітких чи визначених ознак або ж характеристик того, яку громаду вважати спроможною. Натомість, в розпорядженні загалом вказано, що причиною старту реформи децентралізації якраз і була неспроможність місцевих органів самоврядування виконувати та здійснювати делеговані чи власні повноваження. Відповідно, відсутність чітких ознак розуміння того як оцінювати спроможність громад є ще одним із недоліків та прогалин в нормативній базі реформи. Однак, такі дослідження проводять і різноманітні аналітичні центри як от наприклад “VoxUkraine”. Їхній звіт надає досить важливе та чітке питання, а саме чи можуть громади забезпечити себе та своїх

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8> (Дата звернення: 12.07.2021)

мешканців на кращому (або ж вищому) рівні, ніж до об'єднання?⁴⁹ Результат дослідження вказує на те, що за три роки існування громад із 2016 по 2019 в переважній більшості громад розмір державних дотацій лише збільшився, в той час як власні доходи громад зменшилися в 14 із 23 областей.

Крім того, цю ж тезу доводять і дані іншої аналітичної довідки, а саме що із 665 об'єднаних територіальних громад, три з чотирьох громад були дотаційними, тобто отримані дотації склали основу їх доходу. Натомість лише 16% усіх громад були самостійними у фінансовому плані та направляли реверсивні дотації до державного бюджету⁵⁰. Однак, тут варто зауважити, що більша частина усіх громад, які стали відносно фінансово успішними, почали витратити переважну більшість своїх доходів на короткострокові проекти. Відповідно експертне опитування вказує на те, що це розвиток громад може значно вповільнитися, якщо голови громад не залучатимуть жодних інвестицій чи плануватимуть жодних довгострокових проектів⁵¹.

Загалом на старті процесу об'єднання територіальних, показники субвенцій, що виділяються для розвитку громад за період 2015-2018 рр. зростали в 4,7 рази і в 2018 р. склали 17 млрд.грн⁵². Тезу про дотаційність громад або залежність громад від державного бюджету підтверджують різні та незалежні дослідження. Це є однією із критичних та важливих факторів, що

⁴⁹ Курочкіна Ю Вплив законодавства на ОТГ: чи справді дотримання формальних норм створює спроможні громади? *VoxUkraine*. 2020. URL: https://voxukraine.org/uk/vpliv-zakonodavstva-na-otg-chi-spravdi-dotrimannya-formalnih-norm-stvoryuye-spromozhni-gromadi/?fbclid=IwAR1x9FkfOHN1RcrEIzC0g_kiTvr-bEub0I3E7I3VP8XcUAxGHUoG1fVAbmY (Дата звернення: 12.07.2021)

⁵⁰ Децентралізація: коротко про головне. *Ціна держави*. 2019. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (Дата звернення: 12.07.2021)

⁵¹ Sydoruk O. Decentralization: Results, Challenges and Prospects. *Democratic Initiative Foundation*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1612493278588b59033d6c45.07093670.pdf> (Last Accessed: 18.08.2021)

⁵² Децентралізація: коротко про головне. *Ціна держави*. 2019. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (Дата звернення: 12.07.2021)

можуть сприяти поширенню або бути причиною політичного впливу на громади з боку політичних сил та народних депутатів. Фінансування різноманітних проектів через механізм державних субвенцій функціонував із подання запитів народних депутатів на виділення субвенцій громадам. Відповідно, можна припустити, що чим більша виділена кількість субвенцій громаді, тим більш яскравою є присутність народного депутата, в тому виборчому окрузі, в якому присутня громада. Таким чином, аналіз реформи децентралізації вказує нам на конкретний механізм реалізації політичного впливу.

Платформа «Decentralization» також провела оцінку бюджетів у 872 об'єднаних територіальних громад, та виявили, що найменший відсоток дотаційності є громад, які включають міста обласного значення (в них відсоток дотаційності складає 22,6%)⁵³. Натомість в громадах із населенням понад 15 тис. жителів, рівень дотаційності складає 55,1% (найвищий показник), в громадах із кількістю жителів від 10 до 15 тис., найвища частка дотаційності складає 62,9% (загалом 15 громад мають частку дотаційності більше 50%). У менших громадах частка дотаційності (найвищий показник) коливається в межах 63-65%, та проявляється переважно в 4-15 громадах. Відповідно в цьому дослідженні також підтверджується теза про те, що великі громади є більш фінансово спроможному, а менші за розміром громади є більш дотаційно залежними, що потенційно може робити їх більш схильними до політичного впливу з боку політичних сил.

Однак, окрім кількісних показників є ще інші фактори, що вказують на певні прогалини у реформі децентралізації. Зокрема, А.Умланд у своїй аналітичній довідці говорить про те, що одним із головних викликів реформи

⁵³ Венцелем В., Герасимчук І., Онищук І. Оцінка фінансових показників бюджетів 872 ОТГ: рейтинг за 9 місяців 2020 року. *Decentralization*. URL:<https://decentralization.gov.ua/news/12952> (Дата звернення: 18.11.2021)

децентралізації є постійний опір з боку політичних еліт, зокрема в Парламенті. Саме цей опір перешкодив впроваджувати зміни до нового територіального поділу та адміністративної структури⁵⁴. В стосунку місцевих еліт Умланд також говорить про те, що тих державних посадовців, яких не змогли бути призначеними в адміністрації повторно (мається на увазі до адміністрацій розширених та новоутворених районів), варто мотивувати в пошуках роботи в об'єднаних територіальних громадах та загалом в органах місцевого самоврядування⁵⁵. Таким чином можна перетворити спротив та негативний ефект реформи децентралізації в переорганізацію кадрових ресурсів громад.

Яскравим прикладом спротиву місцевих еліт та політичних сил проти реформи децентралізації в Україні також показує дослідження М. Горбатюка⁵⁶, однак на прикладі Вінницької області. В його дослідженні було проаналізовані 3 основні впливи на реформу децентралізації на місцях: сприяння реформі, затягування реформи, та пряме та безпосереднє перешкоджання реформи. Серед головних причин такого політичного впливу на провадження реформи було визначено наступні фактори⁵⁷:

1. Сприяння реформи досить часто у Вінницькій області відбувалося саме через тиск обласного керівництва. Тобто в цьому прикладі, важливо щоб політичні сили в ОДА мали політичну волю та

⁵⁴ Романова В. Умланд А. Досягнення та перспективи реформ децентралізації в Україні з 2014 року. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/dosyagnennya-ta-perspektivi-reform-detsentralizatsiyi-v-ukrayini-z-2014-roku/> (Дата звернення: 15.06.2021)

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

⁵⁷ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

інтерес (або ж мотиви) впливати на реалізацію реформи згідно встановленого плану.

2. Затягування реформи у Вінницькій області відбувалося в більшості через бажання місцевих еліт та органів місцевого самоврядування вберегти наскільки можливо та якнайдовше вертикаль влади та контроль над податками, що надходили до районного бюджету. Знову ж таки можна прослідкувати важливість фінансового фактору під час створення об'єднаних територіальних громад.

3. Пряме перешкоджання реформи у Вінницькій області загалом відбувалося через бажання місцевих еліт зберегти власний бізнес або продовжувати забезпечувати вигідні умови для бізнесу (тут також можна додати збереження «комфортних» умов для бізнесу для важливих або ж впливового приватних підприємців). Тут також можна прослідкувати політичний вплив на реформу децентралізації не лише з боку посадовців чи політичних сил, але і їх найближчого оточення. Або ж іншими словами потенційний ризик поширення лобіювання інтересів третіх осіб.

4. Крім того досить поширеними випадками були спротиви саме селищних та сільських голів, тому що вони не хотіли ще раз йти на вибори та ймовірно ризикувати вже здобутою посадою. Тобто як мінімум мотивами місцевих голів були: зберегти статус-кво, тобто свою посаду, та не давати можливості провести нові вибори до новостворених громад, та зберігати контроль над ресурсами селища, села або ж міста.

5. Іншим фактором спротиву реформі децентралізації було саме не бажання втрачати ресурси, повноваження, контроль над районами з боку районних рад та РДА у Вінницькій області. До того ж, частина опитаних місцевих голів у Вінницькій області підтвердили факт того, що

стосунки та комунікація із районними радами та районними державними адміністраціями значно погіршилася саме через процес створення нових територіальних громад⁵⁸. Важливим фактором тут також було і наповнення бюджетів міст районного або обласного значення, оскільки місцеві еліти та представники районних рад не бажали «розділяти кошти» із меншими населеними пунктами, які мали б входити до складу новоутвореної громади.

б. Крім того в результаті опитування представників районних державних адміністрацій, був виявлений ще фактор особистої позиції посадовців (не відомо чи ця позиція корелювала із їхніми політичними орієнтирами та партійною приналежністю), а саме те, що вони вважали об'єднані територіальні громади не готовими для того, щоб ефективно впроваджувати та самостійно керувати новими ресурсами та реалізовувати нові повноваження, і саме тому проявляли спротив реформі⁵⁹.

Приклад Вінницької області в контексті політичного впливу на реалізацію та впровадження реформи децентралізації є досить характерним та важливим, оскільки впродовж п'яти років реформи Вінницька область посіла 22 місце з можливих 24 серед областей за темпами впровадження реформи⁶⁰. Продовжуючи результати дослідження політичного впливу серед місцевих еліт на реформу децентралізації також варто відмітити і загальні форми впливу або протидії реформі децентралізації:

⁵⁸ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

- Пряма агітація проти реформи децентралізації серед представників місцевої влади⁶¹.
- Випадки підбурювання, агітації та організації збирання підписів проти того, щоб об'єднувати в об'єднані територіальні громади⁶².
- Здійснення тиску на об'єднані територіальні громади, з метою об'єднати населені пункти лише у вигідному форматі для керівників районних державних адміністрацій та районних рад через блокування проектів рішень, судових постанов.⁶³ Можна припустити, що тут причинами може бути як і бажання зберегти владну посаду, керівництво над фінансами або ж політична воля політичної партії, тощо.
- Тиск через фінансування, а саме те що представники районних рад та районних державних адміністрацій виділяли фінансування тим населеним пунктам, які затягували момент об'єднання в територіальну громаду, тим самим зберігаючи вплив місцевих еліт⁶⁴. Знову ж таки в черговий раз наголошуємо на тому наскільки важливим є саме ресурс бюджету, та використання інструменту у вигляді фінансування сіл, селищ чи міст з метою збереження і продовження політичного впливу місцевих еліт.

⁶¹ У Херсоні говорили про спротив реформі представників місцевої влади. *УкрІнформ*. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2517775-u-hersoni-govorili-pro-sprotiv-reformi-predstavnikiv-miscevoi-vladi.html> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁶² Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

⁶³ Голови РДА гальмують децентралізацію на Вінниччині. *VLASNO*. 2019. URL: <http://vlasno.info/politika/vlada/mistseva/item/29884-golovi-rda-galmuyut-detsentraliz> (Дата звернення: 20.11.2021)

⁶⁴ Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf (Дата звернення: 20.11.2021)

Приклад Вінниччини яскраво демонструє та підтверджує нашу теоретичну основу, оскільки для поширення та здійснення політичного впливу необхідні мотиви (бажання вберегти посаду та контроль за ресурсами або бюджетними надходженнями, до того ж, досить часто мотиви місцевих еліт мають непрямий та прихований характер, оскільки публічно в більшості ситуацій вони змушені декларувати нормативно визначені плани впровадження реформи децентралізації, або ж навпаки проводити не пряму критику реформи), необхідні ресурси (в даному випадку це адміністративний ресурс впливу на населені пункти через наявність владних повноважень, блокування рішень, тощо), та наявності інструментів політичного впливу (досить часто це саме контроль над фінансовими надходженнями або навпаки спонсорство, чи видача бюджетних коштів). Таким чином на прикладі Вінницької області можна прослідкувати логіку реалізації політичного впливу місцевих еліт на протидію створенню об'єднаних територіальних громад. До того ж, більшість із форм спротиву чи гальмування реформи децентралізації не є виключно обмежені лише Вінницькою областю, а містять загальноукраїнський характер, питання лише в тому в яких масштабах ці форми політичного впливу чи спротиву проявляються, та які наслідки це має для самих створених та об'єднаних територіальних громад.

Додатковим підтвердженням проблемного фактору місцевих еліт, є також і аналіз НІСТ щодо успіху реформи децентралізації⁶⁵. Вони вказують на те, що серед внутрішніх проблем та ризиків впровадження реформи є:

⁶⁵ Децентралізація влади: як зберегти успішність в умовах нових викликів? *NISS*. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/decentralizaciya-vladi-yak-zberegti-uspishnist-v-umovakh-novikh-0> (Дата звернення: 17.09.2021)

- недостатність відповідальних та ефективних кадрів, зокрема брак процедур та механізмів для громадського контролю або ж слідуванням за корупційною діяльністю.

- Патерналізм та надмірні надії на центральний або ж державний бюджет.

- Зміцнення впливу та поширення місцевих олігархів, які блокують або дають опір створення насправді конкурентного середовища для розвитку бізнесу.

- Брак деталізованої поінформованості як і представників органів місцевого самоврядування та місцевих жителів щодо можливостей та перспектив впровадженої реформи децентралізації.

- Амбіції окремих представників органів місцевого самоврядування, що блокують об'єднання бідніших громад із більшими та багатшими громадами або навпаки тиск на громади, що відбувалася з метою чим швидшого утворення громад.

- Конфлікти серед місцевих еліт через перерозподіл сфер впливу та повноважень, і саме така конкуренція за «владність» потенційно може мати негативні наслідки для стратегічних планів розвитку громад.

Дослідження НІСТ підкреслює також важливість впровадження правових змін в контексті регуляції відносин між політичними елітами та їхніми повноваженнями, та проведення інформаційної політики щодо пояснення

причин, можливостей, умов, та результатів реформи децентралізації серед населення України⁶⁶.

Більшість із аналітичних доповідей чи матеріалів, що були нами проаналізовані в ході дослідження яскраво доводять тезу про те, що політичний вплив в тому чи іншому вигляді (з боку політичних сил, місцевих еліт чи олігархів) був присутнім зі старту реформи, однак важливим фактором є також орієнтації жителів громад, та їхнє ставлення до реформи децентралізації? Оскільки досить часто саме орієнтації жителів об'єднаних територіальних громад одночасно стають і головним центром впливу та можливістю для маніпуляції.

В січні 2019 Київський Міжнародний Інститут Соціології опублікував результати досить масштабного опитування жителів громад⁶⁷, і на нашому думку, варто відмітити наступні фактори та орієнтири жителів громад щодо обраних питань саме на старті реформи:

Рисунок 2.6.

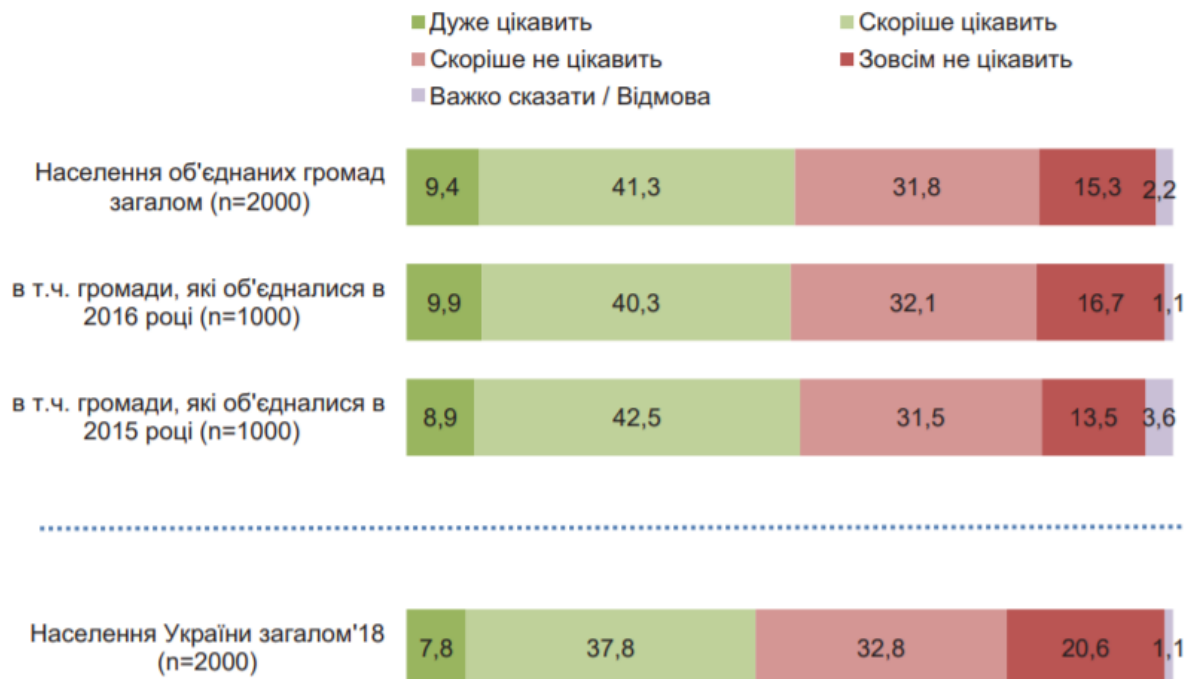
Результати опитування жителів громад щодо ставлення до політики (2015-2016 рр.)

⁶⁶ Децентралізація влади: як зберегти успішність в умовах нових викликів? *NISS*. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/decentralizaciya-vladi-yak-zberegiti-uspishnist-v-umovakh-novikh-0> (Дата звернення: 17.09.2021)

⁶⁷ Третє щорічне соціологічне дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування». 2019. *KIIS*. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=750&page=2> (Дата звернення 10.12.2021)

Якою мірою Вас цікавить політика?

(% серед усіх респондентів)

Джерело: Третє щорічне соціологічне дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування». 2019. KIIS. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=750&page=2> (Дата звернення 10.12.2021)

Як можна помітити із графіка, переважна більшість опитаних респондентів «скоріше цікавиться» політикою (переважно в межах 40%), та крім того досить не мала частка населення «скоріше не цікавиться» політикою. Цікавим фактором тут є те, що загальна частка тих, хто «зовсім не цікавиться політикою» є нижчою серед населення об'єднаних територіальних громад, ніж серед населення України загалом.

Зацікавленість політикою на місцях є досить важливим фактором для успішності реформи децентралізації та діяльності органів місцевого

самоврядування, тому що чим більша зацікавленість, активність та участь місцевих жителів в політиці, тим більша гласність та контроль за місцевими чиновниками в об'єднаних територіальних громадах.

Незважаючи на те, що частка людей, яка цікавиться політикою в громадах є досить великою, варто зважати ще на те наскільки жителі є проінформованими, відповідно варто звернути увагу на наступний графік. Результати опитування щодо цього питання вказують, на те, що переважна більшість (в окремі роки ця частка загалом доходила навіть до 60%) є дещо проінформована щодо ходу впровадження реформи та створення громад.

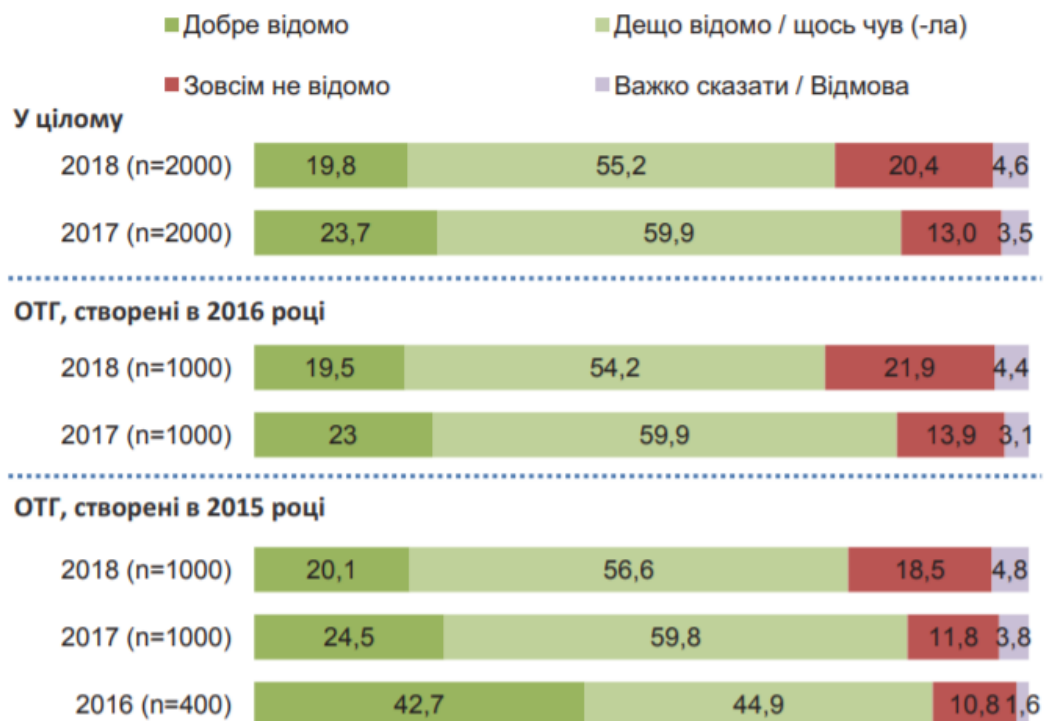
Натомість, графік ілюструє негативну динаміку щодо тих людей, яким «добре відомо» про хід та плани щодо створення громад, адже з кожним роком частка таких людей значно знижувалася.

Рисунок 2.7.

Поінформованість жителів громад щодо планів та ходу об'єднання територіальних громад в Україні (2016-2018 рр.)

Чи відомо Вам про плани або хід об'єднання територіальних громад в Україні?

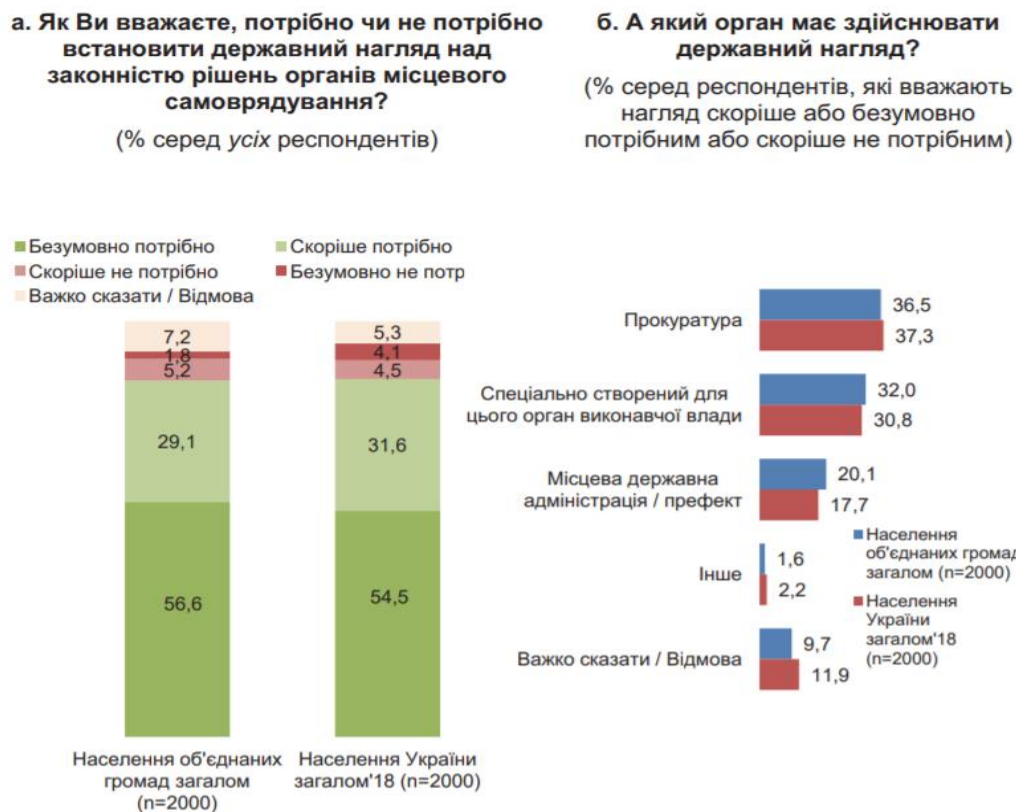
(% серед респондентів, які проживають в громадах, що пройшли процес об'єднання в 2015 році)

Джерело: Третє щорічне соціологічне дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування». 2019. KIIS. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=750&page=2> (Дата звернення 10.12.2021)

Таким чином, можна припустити, що в громадах місцеві жителі не є достатньо проінформовані або ж не бажають дізнаватися про хід створення їхніх громад, що може бути одночасно і ризиком для появи корисливого політичного впливу, та певним недоліком для впровадження реформи загалом. Щодо патерналістських орієнтирів, досить показовим є саме наступне питання.

Опитування жителів громад щодо питання «Чи потрібно впроваджувати контроль над діяльністю органів місцевого самоврядування?»

Джерело: Третє щорічне соціологічне дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування». 2019. KIIS. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=750&page=2> (Дата звернення 10.12.2021)

Результати опитування щодо цього питання вказують на те, що переважна більшість жителів (в межах 54-56%) виступає за однозначне встановлення державного контролю над законністю рішень органів місцевого самоврядування, що досить суперечить самими принципами децентралізації та зменшення ролі

центральної влади в житті та функціонуванні об'єднаних територіальних громад. Тобто показник патерналістських настроїв є досить високим, і місцеві жителі бачать елементом контролю саме прокуратору або окремо створений орган виконавчої гілки влади. Така надмірна залежність в орієнтаціях на державну владу та недовіра власним та обраним працівникам органів місцевого самоврядування також робить громади вразливими для політичного впливу з боку народних депутатів та представників центральної влади загалом.

Отже, реформа децентралізації попри наявність успішних результатів та правильності ідей та планів децентралізації, досить містить досить багато недоліків як і в нормативно-правовій базі, так і в наявності та поширеності політичного впливу на гальмування, спротив, або використання громад у корисливих цілях як і з боку місцевих еліт так і з боку представників виконавчої гілки влади, що підкреслюється багатьма дослідженнями та аналізу впровадження реформи. Відповідно, одним із найбільших викликів реформи – є саме створення запобіжників для нівелювання політичного впливу та створення насправді самодостатніх, самостійних та спроможних об'єднаних територіальних громад.

2.3. Державні субвенції як інструмент політичного впливу спрямований на об'єднані територіальні громади.

В попередньому підрозділі ми аналізувати недоліки реалізації реформи децентралізації, та виявили наскільки поширеним є втручання та політичний вплив з боку місцевих еліт на функціонування та створення об'єднаних територіальних громад в Україні.

Однак, важливим питанням в контексті нашого дослідження є також поширення та форми політичного впливу з боку політичних сил та народних депутатів. Однозначно можна ствердити, що цей вплив є наявним і його підмічають різноманітні експерти, однак важливо зрозуміти як саме цей вплив реалізовується та через які механізми він може виражатися?

Досить показовим в цьому плані виявилися щорічні моніторинг Всеукраїнської мережі «ОПОРА». Їхні моніторинг вказують на те, що головним та досить популярним механізмом політичного впливу з боку обраних народних депутатів із мажоритарних округів є механізм виділення субвенцій на фінансування різноманітних проектів в громадах з державного бюджету України⁶⁸. Головним документом, що регулює процес виділення державних субвенцій є відповідна Постанова від Кабінету Міністрів України щодо затвердження порядку та умов надання субвенцій з державного бюджету⁶⁹. Дана постанова вказує на головні можливі напрямки фінансування:

- Ремонт, реконструкції, та будівництва інфраструктурних об'єктів.
- Роботи щодо проведення газифікацій.
- Роботи щодо природоохоронних та екологічних заходів.
- Створення відповідних кошторисних документацій.
- Роботи щодо енергозбереження та енергоефективності об'єктів.

⁶⁸Державні субвенції – 2018: гроші для громадян чи для депутатів? *ОПОРА*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/16670-derzhavni-subventsiyi-2018-groshi-dlia-gromadian-chi-dlia-deputativ> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁶⁹ Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2012-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 18.08.2021)

- Заходи та проекти із соціально-економічного розвитку.
- Вирішення проблем різноманітних адміністративно-територіальних суб'єктів.
- Фінансування щодо отримання обладнання та транспорту в соціально-культурній сфері для комунальної форми власності.
- Переселення громадян із будинків аварійного стану.

Аналітики «ОПОРИ» зазначають, що аналіз заходів та проектів, для яких відбувається фінансування містить досить широкі категорії, що дозволяє профінансувати абсолютно будь-які проекти чи об'єкти. Відповідно, саме цим досить часто користуються саме народні депутати⁷⁰.

До того ж, відповідна комісія для підготовки пропозицій розподілу субвенцій на соціально-економічні проекти обов'язково має містити 50% місць для представників Бюджетного комітету. Згідно дослідження «ОПОРИ», робота цієї комісії є не повністю прозорою, склад комісії, протоколи засідань, наявність критеріїв відбору проектів не публікуються у публічному форматі, відповідно досить важко прослідкувати як саме відбуваються та здійснюються рішення щодо фінансування та видання державних субвенцій⁷¹.

Таким чином процес виділення державних субвенцій перетворився із механізму допомоги громадам в певну «площадку» для взаємодії народних депутатів та політиків та об'єднаних територіальних громад. В більшості випадків це робиться саме з метою отримання електоральних переваг. «ОПОРА» зафіксувала, що на нещодавніх виборів до ВРУ у 2019 р. як мінімум

⁷⁰ Державні субвенції – 2018: гроші для громадян чи для депутатів? *ОПОРА*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/16670-derzhavni-subventsiiyi-2018-groshi-dlia-gromadian-chi-dlia-deputativ> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁷¹ Там само.

33 народних депутати повторно пройшли до Парламенту завдяки використаних бюджетних ресурсів саме для фінансування різноманітних проектів у громадах, та само-реклами на цьому. Загалом, таких випадків реклами та агітації на проектах, фінансованих із бюджетних коштів було зафіксовано близько 2734 випадків⁷². Відповідно, таке використання державних субвенцій є однозначним підтвердженням політичного впливу з боку народних депутатів, спрямованого на об'єднані територіальні громади.

Крім того, іншими вагомими факторами такого явища є те, що це пряме використання адміністративного ресурсу, порушення принципів рівності виборів (оскільки це значно понижує рівність та права інших кандидатів на виборах на чесні та справедливі вибори, хоча насправді це є досить поширеною проблемою на усіх виборах, що проводяться в Україні), розмитість пріоритетності фінансування соціально-економічних проектів через механізм виділення субвенцій (незрозуміло та невідомо як визначається «важливість» одного проекту в порівнянні із іншими проектами, можна лише припустити про те, що більше фінансування отримують саме ті громади, які мають більшу політичну вагу для народних депутатів), та такий механізм або ж інструмент впливу народних депутатів значно виходить та межі обов'язків народних депутатів⁷³.

⁷² 33 депутати, які використовували субвенції для агітації, пройшли до парламенту. *OPORA*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/news/parliament/subventisii/19445-33-deputata-iaki-vikoristovuvai-subventsiyi-dlia-agitatsiyi-proishli-do-parlamentu> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁷³ 33 депутати, які використовували субвенції для агітації, пройшли до парламенту. *OPORA*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/news/parliament/subventisii/19445-33-deputata-iaki-vikoristovuvai-subventsiyi-dlia-agitatsiyi-proishli-do-parlamentu> (Дата звернення: 18.08.2021)

Загалом в передвиборчий період, було зафіксовано близько півтори тисячі ймовірних випадків використання державних субвенцій з метою непрямої виборчої агітації:

Рисунок 2.9.

Карта ймовірних випадків непрямої агітації через механізм виділення державних субвенцій.

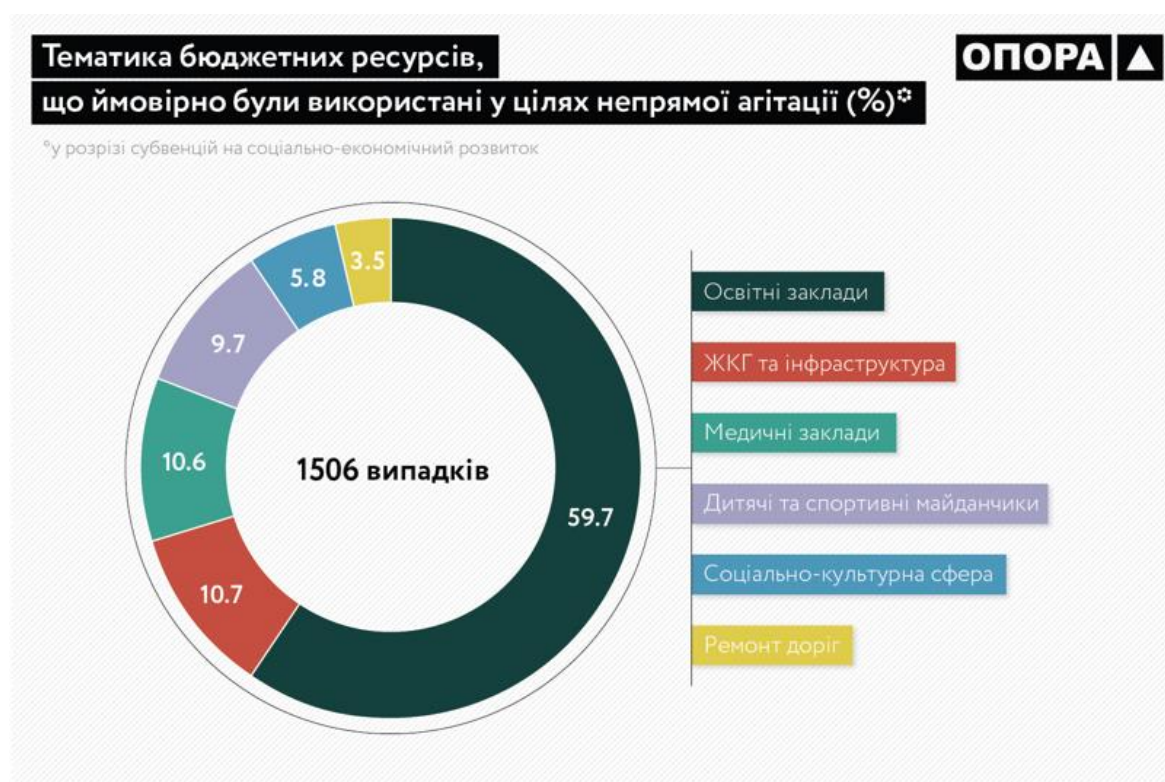

Джерело: Звіт щодо ймовірного використання бюджетних ресурсів у цілях непрямої агітації (червень 2018 – січень 2019 рр.) ОПОРА. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/16777-zvit-shchodo-ymovirnogo-vikoristannia-biudzhethnikh-resursiv-u-tsiliakh-nejriamoyi-agitatsiyi-cherven-2018-sichen-2019-rr> (Дата звернення: 18.08.2021)

Серед головних цілей виділення державних субвенцій також є досить багато проектів «широкого» напрямку, однак в переважній більшості це проекти для освітніх закладів. Можна припустити, що це робилося з метою непрямой виборчої агітації серед освітян та батьків учнів, з метою «більшого поширення реклами». Інші типи фінансування можна помітити на наступному графіку:

Рисунок 2.10.

Категорії фінансування соціально-економічних проектів з метою непрямой агітації.

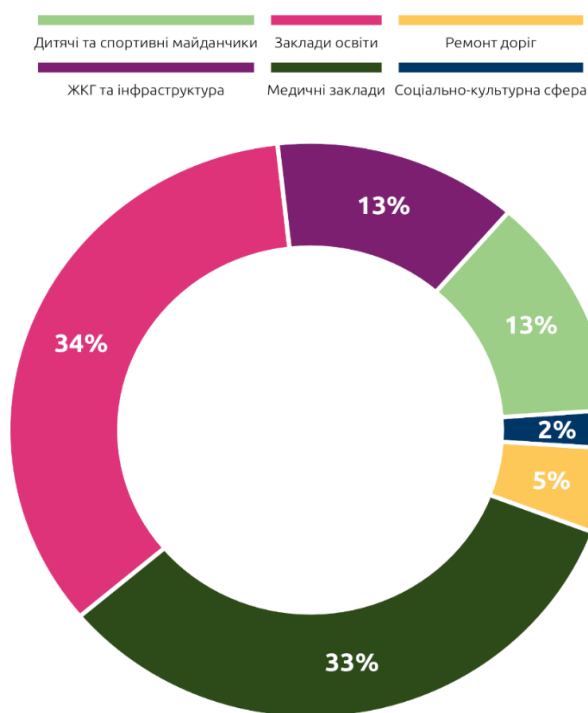
Джерело: Звіт щодо ймовірного використання бюджетних ресурсів у цілях непрямой агітації (червень 2018 – січень 2019 рр.) ОПОРА. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/16777-zvit-shchodo-imovirnogo-vikoristannia-biudzhethnikh-resursiv-u-tsiliakh-nepriamoyi-agitatsiyi-cherven-2018-sichen-2019-rr> (Дата звернення: 18.08.2021)

Якщо порівняти ці дані, із категоріями та напрямки фінансування державних субвенцій із 2020р. вже після виборів, то ситуація є досить схожою:

Рисунок 2.11.

Напрямки фінансованих проектів завдяки державних субвенціям у 2020р.

На що направлялись субвенції | 2020

*Від загальної кількості субвенцій

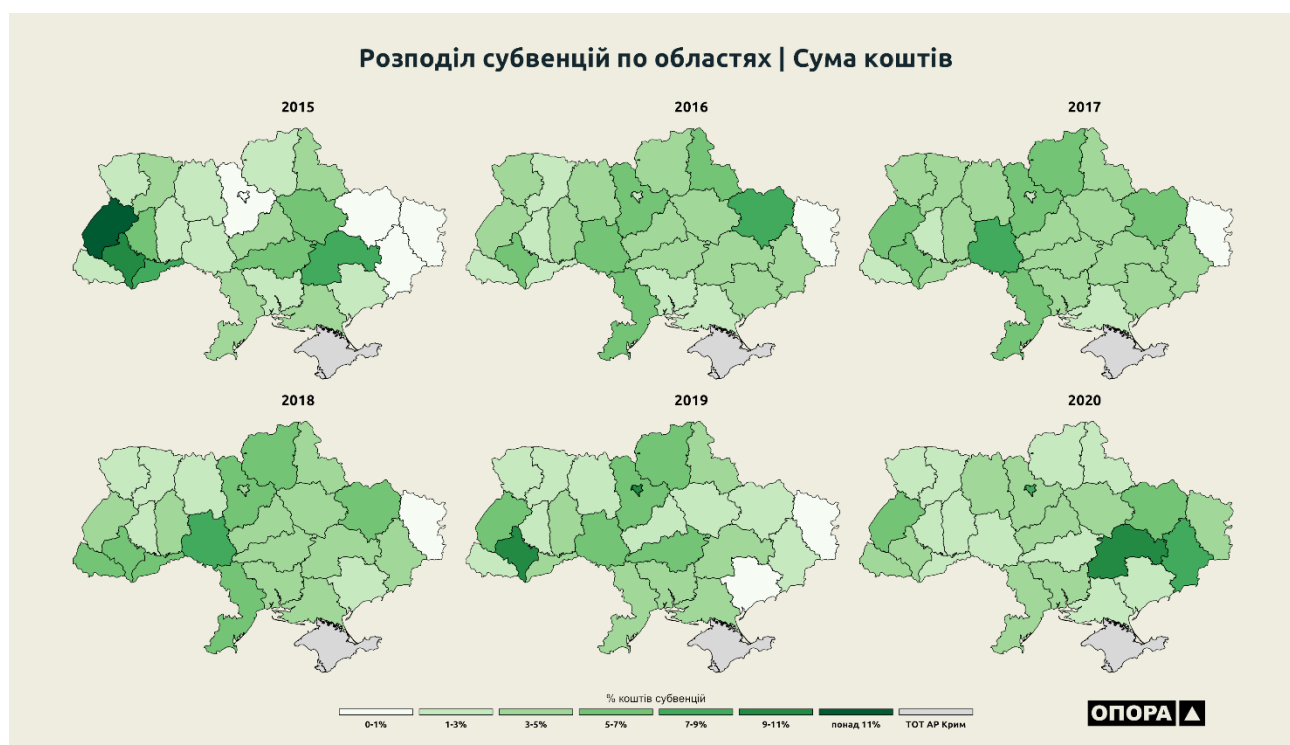

Джерело: Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? OPORA. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

Крім того, важливо відмітити, що впродовж впровадження реформи децентралізації в Україні, розподіл державних субвенцій на фінансування соціально-економічних проектів не був однорідним. Що можна простежити на наступному графіку:

Рисунок 2.12.

Карта розподілу субвенцій по областях у 2015-2020 рр.

Джерело: Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? ОПОРА. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

Можна помітити, що кожного року завжди були області, громади яких отримували значно більше фінансування через виділені державні субвенції, що вже свідчить про нерівність розподілу субвенцій, невизначеність чому

відбувається така диференціація із виділенням субвенцій, та пріоритезація одних громад перед іншими. Таким чином, це може свідчити про наявність певних політичних анклавів, де народні депутати фокусують свою увагу та ресурси, та звідки вони переважно хочуть отримати найбільшу електоральну підтримку. Крім того, можна розглядати механізм виділення як спосіб реклами політичної партії або ж як окремого кандидата від партії. Найбільш поширеним є саме другий варіант.

До того ж, спосіб ведення непрямої агітації та реклами депутатів був характерним для всього періоду створення об'єднаних територіальних громад від 2015 по 2020 рр., однак результати моніторингу вказують на те, що найменш активним роком був саме 2020 р. для народних депутатів (менша кількість агітацій та реклами)⁷⁴. Можна припустити, що таке явище є пов'язаним із пройденим виборчим періодом.

Загалом, важливо є те, що механізм виділення субвенцій також дозволяє визначити список народних депутатів, які користуються цим інструментом для власної популяризації в об'єднаних територіальних громадах. Наприклад, на наступному графіку можна помітити досить багато народних депутатів від політичної партії «Слуга Народу», що найбільше подавали запити на фінансування соціально-економічних проектів в окрузі, звідки вони були обрані на попередніх виборах у 2019р.

В порівнянні із іншими роками, у 2020 р. зменшилася кількість малих соціально-економічних проектів, які підпадали під фінансування, однак вартість

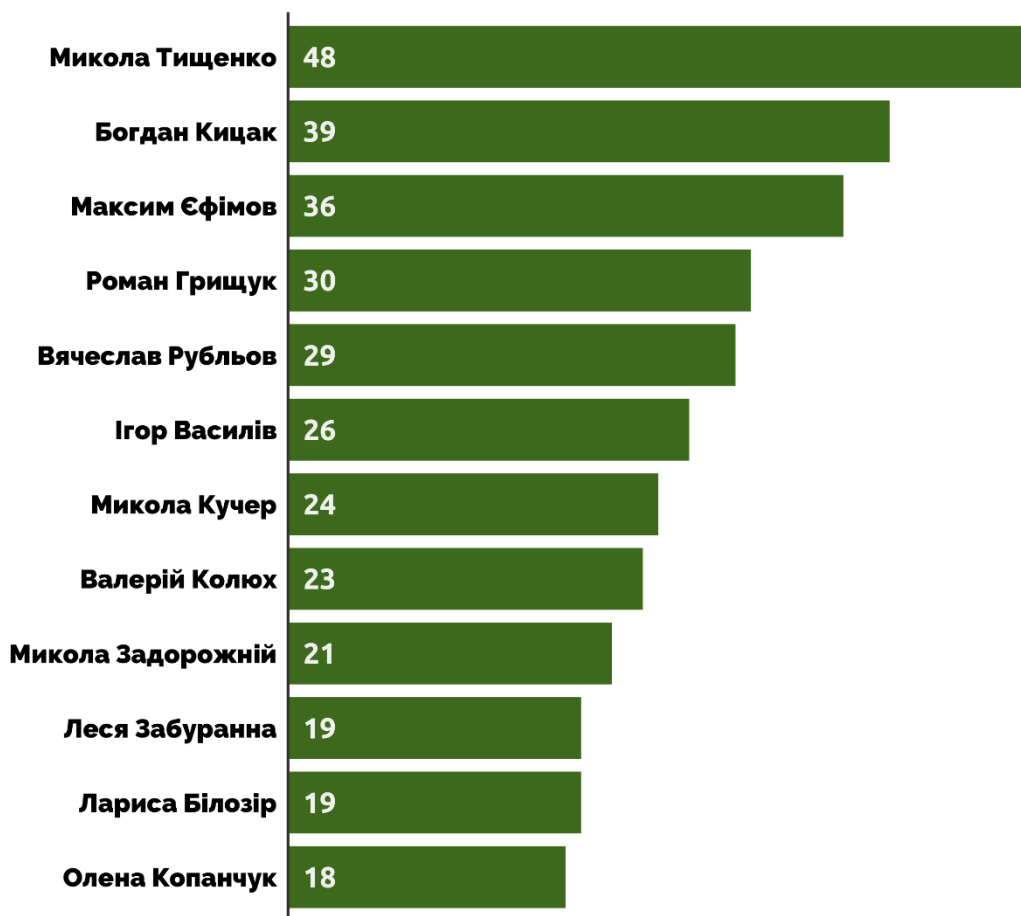
⁷⁴ Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? *OPORA*. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

однієї субвенції збільшилася у 4 рази, та в середньому зросла від 365 тис. грн. до близько 1 млн. 450 тис. грн.

Рисунок 2.13.

Найбільша кількість округів, яким виділи субвенції у 2020р.

ТОП-12 округів з найбільшою кількістю субвенцій | 2020

*У тому числі з врахуванням великих інфраструктурних проектів

Джерело: Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? ОПORA. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

Таким чином, враховуючи графік вище, можна ствердити, що громади, які входять до топ-12 виборчих округів, отримали в рази більше коштів та фінансування, в порівнянні із іншими громадами та загалом в порівнянні із даними за 2019 р⁷⁵.

Крім того, важливо відмітити, що Кабінет Міністрів України декілька років відмовлявся або ж ігнорував прийняття поправок до постанови, що регулює механізм виділення державних субвенцій, та лише прийняв відповідні зміни частково у 2020 р⁷⁶. Залишається лише відкритим питанням чому більш конкретні механізми розподілу державних субвенцій були прийняті у 2020 р. після парламентських та місцевих виборів? Можна лише припустити про наявність політичних мотивів та інтересів зберігати не повністю прозорий механізм виділення державних субвенцій протягом основного процесу створення громад та проведення виборів у громадах. Що також можна розглядати як безпосередній вплив (або ж в цьому випадку не вплив) на реформу децентралізації в Україні. Таким чином, з 2020 р. Кабінет Міністрів почне визначати пріоритетні громади, яким варто виділяти державні субвенції, та кошти будуть виділятися у відповідності до 80% загальної чисельності жителів у регіоні⁷⁷.

⁷⁵ Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? *OPORA*. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁷⁶ Кабмін проігнорував рекомендації ОПОРИ з приводу субвенцій. *OPORA*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/17512-kabmin-proignoruvav-rekomendatsiyi-opori-z-privodu-subventsii> (Дата звернення: 18.08.2021)

⁷⁷ Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? *OPORA*. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami> (Дата звернення: 18.08.2021)

Таким чином, головним аргументом та підтвердження політичного впливу в контексті нашого дослідження є механізм виділення державних субвенцій через народних депутатів для соціально-економічних проектів у об'єднаних територіальних громадах. Цей механізм став справжнім інструментом політичного впливу для народних депутатів останніх двох скликань, та досить часто цей інструмент використовувався саме для політичного впливу на громади, з метою отримання електоральних бонусів. Важливо, що досить часто це був саме прихований або непрямий політичний вплив та непряма політична агітація, що відбувалася через медіа та соціальні мережі. Самі кошти часто демонстрували як власні кошти депутатів або певним призовим фондом під час конкурсів чи спортивних змагань у громадах. Це також відноситься і до різноманітних «подарунків» від народних депутатів громадам, які позиціонувалися як їх власні подарунки, а не придбані за державні кошти. Крім того, непряму рекламу та агітацію проводили собі не лише самі народні депутати, але їх команда, оточення, та місцеві голови громад⁷⁸. Отже, політичний вплив на процес створення та функціонування громад є однозначним фактом, який є наявним, що лише підкреслює важливість таких досліджень як наше. Такий політичний вплив є характерним як і для регіональних рівнів так і для загальнодержавних рівнів. Суб'єктами впливу виступають різні групи та політичні еліти, але досить часто їхня мета це – реклама, агітація, збереження влади, збереження контролю над ресурсами. З іншого боку головним об'єктами впливу є саме жителі громад, над якими здійснюються маніпуляції для отримання електоральних вигод. Головними

⁷⁸ Звіт щодо ймовірного використання бюджетних ресурсів у цілях непрямой агітації (червень 2018 – січень 2019 рр.) *OPORA*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/16777-zvit-shchodo-imovirnogo-vikoristannia-biudzhethnikh-resursiv-u-tsiliakh-nepriamoyi-agitatsiyi-cherven-2018-sichen-2019-rr> (Дата звернення: 18.08.2021)

ресурсами політичного впливу в більшості випадків є саме фінансові ресурси, вони ж одночасно досить часто і виступають головними інструментами політичного впливу.

РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.

3.1. Інтерпретація даних та змінних дослідження.

Для проведення емпіричної частини нашого дослідження та перевірки поставлених у дослідженні гіпотез, нами була відібрана та створення база даних по 1440 громадах. Частина змінних та відібраних даних, що увійшли до аналізу були взяті з офіційних джерел та не були переформатовані чи змінені чи закодовані. Інша ж частина змінних була зібрана та кодифікована відповідно вже нема, оскільки ті данні, що були потрібні для аналізу були наявні в іншому вигляді.

Розглянемо детальніше усі відібрані змінні для аналізу разом із короткою характеристикою та джерелом походження:

1. Назва створеної об'єднаної територіальної громади (“title” у нашій базі даних) - всі назви та доступні створені громади на момент збору дослідження були взяті із офіційного сайту реформи децентралізації в Україні. На момент збору даних, був доступний лише список із 1440 громад. Усі дані були отримані із вебсайту “Децентралізації” шляхом API та офіційної документації від розробників платформи⁷⁹. Первинний стан

⁷⁹ Децентралізація в Україні. *Decentralization*. 2021. URL: <https://decentralization.gov.ua> (Дата звернення: 12.12.2021)

даних був експортований у JSON форматі, та адаптований нами у таблицю.

2. Дата створення громади (“created” у нашій базі даних) - на жаль, із цією змінною виникли труднощі внаслідок технічних обмежень сайту (або інших невідомих та можливих причин). Дата створення всіх громад була уніфікована, та відповідно при експорті даних для всіх громад - прикладний програмний інтерфейс зберіг дату “2020-10-25” як єдину дату створення всіх громад. Відповідно, подальша інтерпретація або ж візуалізація даних була неможливою. На офіційному сайті реформи децентралізації⁸⁰, всі дані щодо утворення громад вказують на 2020 р. Є припущення, що така зміна дати утворення громад була адаптована вже після того, як відбулося “примусове” об’єднання громад у 2020р., однак певна частка громад створювали добровільно ще з 2016р. Єдиною альтернативною збирання даних щодо дати створення громад - це пошук дати створення на офіційних вебсайтах громад, що теж містить в собі окремі труднощі. Відповідно, один із недоліків офіційних даних із вебсайту реформи децентралізації є змінені та уніфіковані дані щодо дати створення кожної громади. Окремих підтверджень чи пояснення такого рішення на офіційному вебсайті не було знайдено, відповідно важко остаточно підтвердити чому так було зроблено. Варто лише відзначити, що утворені раніше чи пізніше громади були не в зовсім рівних умовах (добровільність, частка дотаційності, більша частка субвенцій, тощо),

⁸⁰ Децентралізація в Україні. *Decentralization*. 2021. URL: <https://decentralization.gov.ua> (Дата звернення: 12.12.2021)

відповідно було б цікаво дослідити як саме це проявлялося і чи можна було б це підтвердити ще додатково статистичним аналізом.

3. Населення громад (“population” у нашій базі даних) - кількість населення людей, що проживають у громадах були взяті теж із офіційного вебсайту реформи децентралізації в Україні⁸¹. На жаль, поки що немає єдиної бази даних, яка б враховувала додатково ще демографічні показники, а саме вік, стать, рівень освіти, професійну діяльність. Додаткові дані щодо самого населення громад зробили б дослідження більш комплексним, і потенційно допомогло б встановити наявність чи відсутність політичного впливу на конкретні демографічні групи. Варто відзначити, що різноманітні аналітичні центри проводили соціологічні опитування жителів громад щодо їхнього ставлення до реформи, виборів, змін в громаді, тощо, однак опитування не мали достатнього масштабу та не охоплювали всі, на цей момент, утворені громади.

4. Площа створених громад (“square” у нашій базі даних) - площа громад у метрах квадратних. Дані теж взяті із офіційного вебсайту реформи децентралізації⁸².

5. Область (“area_name” у нашій базі даних) - список до яких областей входять створені громади, дані взяті із офіційного вебсайту реформи децентралізації⁸³. Крім того, додатковою змінною також був і список районів, в яких були створені громади, однак прикладний

⁸¹ Там само.

⁸² Децентралізація в Україні. *Decentralization*. 2021. URL: <https://decentralization.gov.ua> (Дата звернення: 12.12.2021)

⁸³ Там само.

програмний інтерфейс (API) видавав помилку при експорті даних щодо районів при використанні рекомендованих та офіційних способів збереження даних від розробників платформи. Одним із припущень чому дані по районах не були включені в перелік даних, що можна завантажити у вільному доступі - майбутні зміни до адміністративно-територіального устрою районів.

6. Номер виборчого округу (“smd” у нашій базі даних) - номер виборчого округу, до кого входять створені об’єднані територіальні громади. Список округів взяті із місцевих виборів 2020р. Всі дані взяті із офіційного моніторингу та репозиторію OPORA⁸⁴. Дані щодо округів та інших змінних присутні для 2015-2020 рр. згідно з моніторингом ОПОРИ, однак враховуючи те, що офіційний вебсайт реформи децентралізації більше не надає дані щодо дати створення громад до 2020р. - нами було прийнято рішення відібрати всі дані до аналізу, що стосується виборчих округів, субвенції, партійності народних депутатів, були теж взяті для 2020р.

7. ПІБ народного депутата від виборчого округу (“mp_name” у нашій базі даних) - прізвище та ім’я народного депутата, що переміг на парламентських виборах до ВРУ у 2019 р. Всі дані взяті із моніторингу та бази даних платформи OPORA⁸⁵.

8. Партійна приналежність народного депутата (“party” у нашій базі даних) - партійна приналежність кожного народного депутата, що

⁸⁴ Election Data. OPORA. URL <https://github.com/OPORA/electiondata> (Last Accessed: 20.11.2021)

⁸⁵ Там само.

переміг на виборах до ВРУ у 2019 р., партійна приналежність вказана станом на 2020 р.

9. Обсяг субвенцій (“amount” у нашій базі даних) - обсяг субвенцій, що були надані відповідним об’єднаним територіальним громадам, що належать до виборчого округу народного депутата, за поданням відповідного народного депутата. Обсяг субвенцій поданий у гривнях та із загальною сумою всіх типів субвенцій, що були надані для громад в окрузі (список субвенцій містив різноманітний перелік проектів для фінансування, що містять як і незначне фінансування, наприклад закупівля принтерів для школи, або ж великих проектів різного масштабу, наприклад капітальні ремонти, реконструкції та будівництва окремих об’єктів). Всі дані щодо кількості субвенцій взяті із моніторингу платформи OPORA. Обсяг субвенцій містить інформацію про фінансовані проекти за 2020 р⁸⁶.

10. Наступні змінні включатимуть дані щодо того, якою партією був висунутий кандидат на посаду голови об’єднаної територіальної громади (включаючи сільські, селищні та міські громади). Відповідно обраний результат був кандидат, що переміг, та став головою громади. Одразу варто відзначити три аспекти:

1) Вибори до об’єднаних територіальних громад відбувалися одночасно в різні роки та різні періоди, відповідно були відібрані лише ті кандидати, які є визначеними офіційними переможцями на вебсайті ЦВК⁸⁷;

⁸⁶ Election Data. OPORA. URL <https://github.com/OPORA/electiondata> (Last Accessed: 20.11.2021)

⁸⁷ Місцеві вибори 2020. ЦВК. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp0011.html> (Дата звернення: 20.11.2021)

2) Дані щодо переможців виборців нами були закодовані, і відповідно до бази даних ввійшли саме дихотомічні значення, а саме 1 - кандидат був висунутий конкретною політичною силою, та 0 - кандидат не був висунутий конкретною політичною силою;

3) Результати виборів до окремих громад або ще не відбулися (наприклад призначені на 2022 рік) або ще досі неопубліковані на сайті ЦВК (наприклад коли вибори до громади відбулися 2020 р., але результату на сайті в списках ще немає), що також можна віднести до одного із недоліків роботи із вебсайтом ЦВК⁸⁸.

11. Першою такою змінною були переможці та обраними головами громад від політичної партії “Слуга Народу” - “p_SN” назва змінної у нашій базі даних.

12. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Українська Стратегія Гройсмана” - “p_USG” назва змінної у нашій базі даних.

13. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Європейська Солідарність” - “p_ES” назва змінної у нашій базі даних.

14. Переможці та обраними головами громад, ті хто був самовисуванцем на виборах - “p_SAM” назва змінної у нашій базі даних.

15. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “За майбутнє” - “p_ZM” назва змінної у нашій базі даних.

⁸⁸ Там само.

16. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Всеукраїнське об’єднання Батьківщина” - “p_VOB” назва змінної у нашій базі даних.

17. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Наш Край” - “p_NK” назва змінної у нашій базі даних.

18. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Свобода” - “p_Svo” назва змінної у нашій базі даних.

19. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Сила і Честь” - “p_SiC” назва змінної у нашій базі даних.

20. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Аграрна партія України” - “p_Agr” назва змінної у нашій базі даних.

21. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Пропозиція” - “p_Prop” назва змінної у нашій базі даних.

22. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Блок Вілкула Українська Перспектива” - “p_Vilk” назва змінної у нашій базі даних.

23. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Опозиційна платформа - За життя!” - “p_OPZ” назва змінної у нашій базі даних.

24. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Бджола” - “p_Bdz” назва змінної у нашій базі даних.

25. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Порядок” - “p_Prd” назва змінної у нашій базі даних.

26. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Блок Вадима Бойченка” - “p_Vad” назва змінної у нашій базі даних.

27. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “КМКС Партія угорців України” - “p_KMKS” назва змінної у нашій базі даних.

28. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Команда Андрія Балого” - “p_Val” назва змінної у нашій базі даних.

29. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Рідне Закарпаття” - “p_RZ” назва змінної у нашій базі даних.

30. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Європейська Партія України” - “p_EPU” назва змінної у нашій базі даних.

31. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Партія Володимира Буряка Єднання” - “p_Bur” назва змінної у нашій базі даних.

32. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Команда Сергія Мінька” - “p_Min” назва змінної у нашій базі даних.

33. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Всеукраїнське об’єднання Платформа Громад” - “p_PG” назва змінної у нашій базі даних.

34. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “УДАР Віталія Кличка” - “p_UDAR” назва змінної у нашій базі даних.

35. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “ЕКО партія Берези” - “p_Ber” назва змінної у нашій базі даних.

36. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Нові Обличчя” - “p_NO” назва змінної у нашій базі даних.

37. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Громадський Рух Миколи Томенка Рідна Україна” - “p_Tom” назва змінної у нашій базі даних.

38. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Партія національного егоїзму” - “p_Ego” назва змінної у нашій базі даних.

39. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Громадянська Позиція” - “p_GP” назва змінної у нашій базі даних.

40. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Українська Галицька Партія” - “p_UGP” назва змінної у нашій базі даних.

41. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Об’єднання Самопоміч” - “p_SMP” назва змінної у нашій базі даних.

42. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Довіряй Ділам” - “p_DD” назва змінної у нашій базі даних.

43. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Довіра” - “p_Dov” назва змінної у нашій базі даних.

44. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Рідне Місто” - “p_RM” назва змінної у нашій базі даних.

45. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Радикальна партія Олега Ляшка” - “p_RPL” назва змінної у нашій базі даних.

46. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Сила Людей” - “p_SL” назва змінної у нашій базі даних.

47. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Добрий Самарянин” - “p_DS” назва змінної у нашій базі даних.

48. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Блок Кернеса - Успішний Харків” - “p_Ker” назва змінної у нашій базі даних.

49. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Блок Світличної Разом!” - “p_Svit” назва змінної у нашій базі даних.

50. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Партія Ігоря Колихаєва Нам Тут Жити” - “p_Kol” назва змінної у нашій базі даних.

51. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “За Конкретні Справи” - “p_KS” назва змінної у нашій базі даних.

52. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “ВОЛЯ” - “p_Vol” назва змінної у нашій базі даних.

53. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Всеукраїнське Об’єднання Черкащини” - “p_Cher” назва змінної у нашій базі даних.

54. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Команда Сергія Рудика Час Змін” - “p_CZ” назва змінної у нашій базі даних.

55. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Самоврядна Українська Держава” - “p_SUD” назва змінної у нашій базі даних.

56. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Єдина Альтернатива” - “p_EA” назва змінної у нашій базі даних.

57. Переможці та обраними головами громад від політичної партії “Рідний Дім” - “p_RD” назва змінної у нашій базі даних.

Всі змінні були включені до нашої бази даних, та кількісний аналіз змінних та показників включений до Додатку А. Винятком є лише дані щодо 85 об’єднаних територіальних громад, оскільки інформація по згаданих громадах

наявна лише в частковому обсязі через відсутність необхідної інформації на офіційному вебсайті ЦВК⁸⁹. Додатково теж варто згадати, що дані щодо округів були об'єднані теж через причину відсутності всіх даних у моніторингу OPORA⁹⁰.

На додачу до списку змінних, ще одні параметри, які ми розглядали були дані щодо бюджетів та доходів громад. В цьому випадку ми хотіли також дослідити чи є певна взаємозалежність між обсягом дотаційності бюджету об'єднаної територіальної громади від розміру громади, дати утворення, та якою партією був висунутий голова громади чи народний депутат.

Однак, ми зіштовхнулися із значними труднощами інтерпретації даних щодо бюджетів та доходів громад. Всі дані ми розглядали в розділі відкритих даних платформи OpenBudget⁹¹, та дані по всіх бюджетах були доступними лише за допомогою прикладного програмного інтерфейсу. Незважаючи на офіційну документацію від розробників платформи щодо завантаження відкритих даних, сама система містила певні технічні межі, а саме те що отримані дані містили сотні, а деколи й тисячі записів лише для одного бюджету (крім того, в списку отриманих даних були включені не лише бюджети громад, а загальний код бюджету окремого міста, села, чи селища), що безпосередньо впливало на можливості інтерпретації таких даних.

Самі дані щодо доходів громад теж не були уніфікованими, і включали також сотні даних по різних типах доходів, і як наслідок подальша обробка та інтерпретація даних під наше дослідження була майже неможлива лише через

⁸⁹ Місцеві вибори 2020. ЦВК. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp0011.html> (Дата звернення: 20.11.2021)

⁹⁰ Election Data. OPORA. URL <https://github.com/OPORA/electiondata> (Last Accessed: 20.11.2021)

⁹¹ Місцеві бюджети. OpenBudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget> (Дата звернення: 20.11.2021)

формат та структуру даних із платформи відкритих даних. Тим не менш, питання взаємозв'язку доходів громад із обраними нами для дослідження змінними може бути додатковим питанням подальших та майбутніх досліджень з цього питання.

3.2. Результати регресійного моделювання

В результаті збору даних для аналізу були відібрано дані по 1115 громадах (були виключені ті громади де інформацію була в не повному обсязі). Як вже зазначалося раніше, в нашому дослідженні ми спробуємо побудувати регресійні моделі для аналізу

Відповідно, нашою першою регресійною моделлю буде саме множинна лінійна регресія із залежною змінною “amount”, тобто кількість виділених субвенцій для конкретного виборчого округу, та громад що належать до цього округу.

Незалежними змінними виступили дані щодо населення, площі, розміру громад, партійності народних депутатів, та даних щодо того, якою партією були висунуті голови громад.

Перший регресійний аналіз вказує на те, що із 6 різноманітних моделей, найбільш значущими є саме модель 1 та 2, що включають незалежні змінні “population” та “party”. Тобто саме дані щодо населення громад та партійності нардепів є найбільш значущими для нашої спостереженої змінної.

Крім того, перші дві моделі є статистично значущими та їх можна використовувати для аналізу:

Таблиця 3.1.

Загальний опис результатів множинної логістичної регресійної моделі.

Сводка для модели ^g									
Модель	R	R-квадрат	Скорректиро- ванный R- квадрат	Стандартная ошибка оценки	Статистика изменений				
					Изменение R квадрат	Изменение F	ст.св.1	ст.св.2	Знач. Изменение F
1	,595 ^a	,354	,354	5070194,276	,354	608,930	1	1109	,000
2	,645 ^b	,416	,415	4824908,161	,061	116,624	1	1108	,000
3	,647 ^c	,419	,418	4814035,529	,003	6,011	1	1107	,014
4	,650 ^d	,422	,420	4803578,602	,003	5,825	1	1106	,016
5	,652 ^e	,425	,422	4794245,626	,003	5,310	1	1105	,021
6	,654 ^f	,427	,424	4786283,308	,002	4,680	1	1104	,031

а. Предикторы: (константа), population
 б. Предикторы: (константа), population, party
 в. Предикторы: (константа), population, party, p_UA
 г. Предикторы: (константа), population, party, p_UA, p_Agr
 д. Предикторы: (константа), population, party, p_UA, p_Agr, p_RD
 е. Предикторы: (константа), population, party, p_UA, p_Agr, p_RD
 ф. Предикторы: (константа), population, party, p_UA, p_Agr, p_RD, p_Prop
 г. Зависимая переменная: amount

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Скоригований коефіцієнт детермінації R^2 вказує на те, що 2 модель описує 41% загалом всіх змінних, що впливають на нашу залежну змінну, що є досить хорошим результатом:

Таблиця 3.2.

Деталі описовості першої множинної логістичної регресійної моделі.

Сводка для модели^с

Модель	R	R-квадрат	Скорректиро- ванный R- квадрат	Стандартная ошибка оценки	Статистика изменений				
					Изменение R квадрат	Изменение F	ст.св.1	ст.св.2	Знач. Изменение F
1	,595 ^а	,354	,354	5070194,276	,354	608,930	1	1109	,000
2	,645 ^б	,416	,415	4824908,161	,061	116,624	1	1108	,000

а. Предикторы: (константа), population

б. Предикторы: (константа), population, party

с. Зависимая переменная: amount

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Коефіцієнти моделі вказують на те, що із збільшенням населення громади та із провладною партійністю народного депутата зростатиме кількість та частка виділених для громад субвенцій на різноманітні проекти:

Таблиця 3.3.

Коефіцієнти першої множинної логістичної регресійної моделі.

Кoeffициенты^а

Модель		Нестандартизованные коэффициенты		Стандартизо- ванные коэффициент ы	t	Значимость
		B	Стандартная ошибка	Бета		
1	(Константа)	8973306,333	154741,570		57,989	,000
	population	28,852	1,169	,595	24,677	,000
2	(Константа)	6589956,232	265312,855		24,838	,000
	population	28,576	1,113	,590	25,676	,000
	party	3413045,000	316044,827	,248	10,799	,000

а. Зависимая переменная: amount

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Таким чином, наша перша регресійна модель частково підтверджує нашу тезу, і чим більша кількість населення громади, тим більші обсяги субвенцій будуть виділятися громаді. Це одразу пояснюється і розмірами громади і схильністю народних депутатів впливати на великі громади.

Друга регресійна модель, що ми застосували відноситься до бінарних логістичних регресій. Відповідно тут залежною змінною в нас буде “party”, а саме чи народний депутат округу належить до провладної партії (“1”), чи ні (“0”). Незалежними змінними тут теж будуть кількість виділених субвенцій, розмір, населення, площа громади, та якою партією були висунуті голови громад на виборах.

Як можемо помітити, аналіз вивів 5 головних моделей щодо обраних нами змінних і всі вони є статистично значущими:

Таблиця 3.4.

Результати розрахунків першої множинної логістичної регресійної моделі.

Блок 1: Метод = Прямой пошаговый (Вальд)

Универсальные критерии коэффициентов модели				
		Хи-квадрат	ст.св.	Значимость
Шаг 1	Шаг	144,326	1	,000
	Блок	144,326	1	,000
	Модель	144,326	1	,000
Шаг 2	Шаг	52,370	1	,000
	Блок	196,696	2	,000
	Модель	196,696	2	,000
Шаг 3	Шаг	12,878	1	,000
	Блок	209,574	3	,000
	Модель	209,574	3	,000
Шаг 4	Шаг	10,934	1	,001
	Блок	220,508	4	,000
	Модель	220,508	4	,000
Шаг 5	Шаг	4,853	1	,028
	Блок	225,361	5	,000
	Модель	225,361	5	,000

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Однак, коефіцієнт детермінації R^2 вказує на те, що лише 5 модель описує 15% всіх можливих випадків, що можуть впливати на досліджувану змінну:

Таблиця 3.6.

Опис результатів першої множинної логістичної регресійної моделі.

Сводка для модели

Шаг	-2 Log- правдоподоб ие	R-квадрат Кокса и Снелла	R-квадрат Нэйджелкер ка
1	1212,505 ^a	,122	,173
2	1160,135 ^a	,162	,230
3	1147,258 ^a	,172	,244
4	1136,324 ^a	,180	,255
5	1131,471 ^b	,184	,260

a. Оценка прекращена на итерации номер 5, так как оценки параметров изменились менее, чем на ,001.

b. Оценка прекращена на итерации номер 20, так как достигнуто максимальное число итераций. Невозможно найти окончательное решение.

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Аналіз Хосмера-Лемешева, що є додатковим підтвердженням статистичної значущості моделі, вказує на те, що наша модель теж є статистично значущою:

Таблица 2.6.

Коефіцієнт Хосмера – Лемешева для першої множинної логістичної
регресійної моделі

Проверка согласия Хосмера-Лемешева

Шаг	Хи-квадрат	ст.св.	Значимость
1	77,381	8	,000
2	82,580	8	,000
3	84,138	8	,000
4	67,601	8	,000
5	63,623	8	,000

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Крім того, 5 модель, яка має більший рівень описовості наших змінних, може пояснити 79% можливих прикладів чому партійність народного депутата може впливати на територіальні громади (однак тут варто ще пам'ятати, що загалом модель описує лиш 18% усіх можливих випадків та змінних):

Таблиця 2.7.

Коефіцієнти першої множинної логістичної регресійної моделі.

Таблица классификации^а

Наблюденные			Предсказанные		
			party		Процент правильных
			"не владна"	"владна"	
Шаг 1	party	"не владна"	132	201	39,6
		"владна"	32	746	95,9
	Общая процентная доля				79,0
Шаг 2	party	"не владна"	147	186	44,1
		"владна"	29	749	96,3
	Общая процентная доля				80,6
Шаг 3	party	"не владна"	147	186	44,1
		"владна"	44	734	94,3
	Общая процентная доля				79,3
Шаг 4	party	"не владна"	152	181	45,6
		"владна"	45	733	94,2
	Общая процентная доля				79,7
Шаг 5	party	"не владна"	153	180	45,9
		"владна"	45	733	94,2
	Общая процентная доля				79,7

а. Значение отсечения - ,500

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Коефіцієнти моделі вказують на те, що висунутість голови громади партіями “Рідне Закарпаття” збільшує в 16 разів впливовість на громади з боку провладних народних депутатів:

Таблиця 2.8.

Змінні першої множинної логістичної регресійної моделі.

Переменные в уравнении^f

		В	Среднеквадратическая ошибка	Вальд	ст.св.	Значимость	Exp (B)
Шаг 1 ^a	amount	,000	,000	107,361	1	,000	1,000
	Константа	-1,034	,186	31,004	1	,000	,356
Шаг 2 ^b	smd	,009	,001	49,449	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	112,990	1	,000	1,000
Шаг 3 ^c	Константа	-2,083	,245	72,114	1	,000	,125
	smd	,009	,001	51,618	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	116,099	1	,000	1,000
Шаг 4 ^d	council	-,047	,013	13,004	1	,000	,954
	Константа	-1,796	,256	49,288	1	,000	,166
	smd	,009	,001	49,290	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	116,635	1	,000	1,000
Шаг 5 ^e	council	-,050	,013	14,599	1	,000	,952
	p_RZ(1)	2,819	1,085	6,758	1	,009	16,766
	Константа	-4,568	1,106	17,056	1	,000	,010
	smd	,009	,001	49,593	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	118,236	1	,000	1,000
	council	-,050	,013	14,549	1	,000	,952
	p_RZ(1)	2,827	1,085	6,791	1	,009	16,889
	p_UGP(1)	23,549	40192,703	,000	1	1,000	1,687E+10
	Константа	-28,147	40192,703	,000	1	,999	,000

a. Переменные, введенные на шаге 1: amount.

b. Переменные, введенные на шаге 2: smd.

c. Переменные, введенные на шаге 3: council.

d. Переменные, введенные на шаге 4: p_RZ.

e. Переменные, введенные на шаге 5: p_UGP.

f. Пошаговая процедура остановлена, так как удаление наименее значимой переменной приводит к ранее подогнанной модели.

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Чому саме змінна партії “Рідне Закарпаття” має такий значний вплив залишається відкритим питанням, оскільки для подальшого аналізу потрібно

значно розширити загальну кількість змінних та отримати високий коефіцієнт детермінації R^2 , щоб можна було чітко прослідкувати статистичну взаємозалежність між цими показниками, оскільки це також міг бути і приклад якогось окремого округу чи громад.

Для того, щоб перевірити модель ще раз ми провели бінарну лінійну регресію вже для меншого кола змінних (включивши лише “найпопулярніші” та найпоширеніші політичні партії). В цьому випадку ми отримали 3 моделі для аналізу:

Таблиця 3.9.

Результати розрахунків другої логістичної регресійної моделі.

Блок 1: Метод = Прямой пошаговый (Вальд)

Универсальные критерии коэффициентов модели

		Хи-квадрат	ст.св.	Значимость
Шаг 1	Шаг	144,326	1	,000
	Блок	144,326	1	,000
	Модель	144,326	1	,000
Шаг 2	Шаг	52,370	1	,000
	Блок	196,696	2	,000
	Модель	196,696	2	,000
Шаг 3	Шаг	12,878	1	,000
	Блок	209,574	3	,000
	Модель	209,574	3	,000

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Коефіцієнт детермінації R^2 в 3 моделі описує 24% всіх можливих змінних, що можуть впливати на нашу досліджувану змінну, що вже є однозначно кращим результатом ніж в попередній моделі:

Таблиця 3. 10.

Опис другої логістичної регресійної моделі.

Сводка для моделі

Шаг	-2 Log- правдоподоб ие	R-квадрат Кокса и Снелла	R-квадрат Нэйджелкер ка
1	1212,505 ^a	,122	,173
2	1160,135 ^a	,162	,230
3	1147,258 ^a	,172	,244

а. Оценка прекращена на итерации номер 5, так как оценки параметров изменились менее, чем на ,001.

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Аналіз Хосмера-Лемешева теж вказує на те, що модель є статистично значущою, і її можна брати до уваги при інтерпретації результатів:

Таблиця 3.11.

Коефіцієнт Хосмера – Лемешева для результатів другої логістичної регресійної моделі

Проверка согласия Хосмера-Лемешева

Шаг	Хи-квадрат	ст.св.	Значимость
1	77,381	8	,000
2	82,580	8	,000
3	84,138	8	,000

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Загальна ситуація із описом залежної змінної в цьому випадку така ж як і в попередній моделі, а саме 79%, однак із вищим рівнем коефіцієнту детермінації:

Таблиця 3.12.

Коефіцієнти другої логістичної регресійної моделі.

Таблица классификации^а

Наблюдаемые		Предсказанные		Процент правильных
		party		
		"не владна"	"владна"	
Шаг 1	party	132	201	39,6
	"не владна"	32	746	95,9
Общая процентная доля				79,0
Шаг 2	party	147	186	44,1
	"не владна"	29	749	96,3
Общая процентная доля				80,6
Шаг 3	party	147	186	44,1
	"не владна"	44	734	94,3
Общая процентная доля				79,3

а. Значение отсеечения - ,500

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Коефіцієнти моделі вказують лише на взаємозалежність кількості субвенцій із провладністю народного депутата, що є логічно оскільки саме за їх поданням і надаються субвенції для громад.

Таблиця 3.13.

Змінні другої логістичної регресійної моделі.

Переменные в уравнении

		В	Среднеквадратическая ошибка	Вальд	ст.св.	Значимость	Exp (В)
Шаг 1 ^a	amount	,000	,000	107,361	1	,000	1,000
	Константа	-1,034	,186	31,004	1	,000	,356
Шаг 2 ^b	smd	,009	,001	49,449	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	112,990	1	,000	1,000
Шаг 3 ^c	Константа	-2,083	,245	72,114	1	,000	,125
	smd	,009	,001	51,618	1	,000	1,009
	amount	,000	,000	116,099	1	,000	1,000
	council	-,047	,013	13,004	1	,000	,954
	Константа	-1,796	,256	49,288	1	,000	,166

a. Переменные, введенные на шаге 1: amount.

b. Переменные, введенные на шаге 2: smd.

c. Переменные, введенные на шаге 3: council.

Джерело: розроблено авторами на основі зібраної бази даних за допомогою статистичної програми SPSS.

Таким чином, регресійні моделі вказали на статистичну значущість змінних населення громади, партійності народних депутатів та кількості виділених субвенцій. Наша перша множинна регресійна модель виявилася найбільш описовою, та підтвердила що партійність народного депутата та кількість населення громад мають безпосередній вплив на кількість виділених субвенцій для громад.

Отже, наше дослідження підтверджує, що політичний вплив народних депутатів є залежним від розмірів об'єднаних територіальних громад. Відповідно, народні депутати більш ймовірно впливатимуть саме на громади, з більшою чисельністю через наступні фактори: більша кількість електорату, більша кількість інфраструктурних об'єктів, більша кількість малого чи середнього бізнесу, а відповідно і більша кількість соціально-економічних проектів, для яких можна виділити субвенції із державного бюджету.

Як наслідок, реклама діяльності народного депутата або ж будь-який різновид непрямой агітації може мати більший результат саме у великих громадах, що власне і пояснюється нашою регресійною моделлю. В контексті дослідження політичного впливу, головним фактором та залежною змінною є саме кількість виділених субвенцій, оскільки саме цей інструмент впливу відкриває народним депутатам можливості для отримання поставлених цілей, політичних маніпуляцій над жителями громад, та «купівлі» електоральних бонусів. Важливо, що наша регресійна модель та загалом результати дослідження вказують саме на вагомий фактор «провладного» представництва таких народних депутатів, що представляють політичну партію «Слуга Народу». Відповідно, результати нашого дослідження можна використати для дослідження політичних мотивів та інтересів не лише окремих народних депутатів та представників партії, але і політичної сили як окремого агента політичного впливу.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження підсумовує те, що реформа децентралізації в Україні та створення об'єднаних територіальних громад, незважаючи на певні успіхи, потребує значного доопрацювання як і з боку нормативно-правової бази, так і з боку вирішення наявних проблем та прогалин, що дозволяють використовувати різноманітні інструменти політичного впливу з боку місцевих еліт та народних депутатів, для отримання власних вигод (включаючи непряму політичну агітацію, рекламу, контроль над ресурсами та збереження чи переобрання на посадах). Фактично, політичний вплив, що спрямовується на об'єднані територіальні громади, або ж на реформу децентралізації загалом, є присутнім на усіх рівнях політичної влади, про що зазначили численні дослідження науковців.

Крім того, на нашу думку одним із головним фактором політичного впливу є два ресурси: фінансовий (як і збереження контролю над фінансами, так і отримання нових джерел доходів), та адміністративний (збереження посади та своїх повноважень). Важливо також і те, що головним інструментом та механізмом впливу є саме контроль над фінансовими потоками та доходами громад як і з боку районних депутатів чи представників адміністрацій чи міських голів, так і з боку народних депутатів. Умовно кажучи, фінансовий ресурс можна назвати головним «важелем впливу», що може приносити необхідний результат та змінювати поведінку об'єктів впливу (жителів громад) у потрібному руслі. Інші інструменти політичного впливу як блокування рішень, затримка створення громад, відтягування виборів були менш поширеними та більш характерними саме для старту реформи, натомість як

фінансові інструменти є характерними протягом всього періоду створення та функціонування громад.

Щодо наших гіпотез, то можна зробити наступні висновки:

- Наша перша множинна регресійна модель виявилася найбільш описовою, та підтвердила нашу першу гіпотезу. Як наслідок, партійність народного депутата та кількість населення громад мають безпосередній вплив на кількість виділених субвенцій для громад. Відповідно, можна чітко прослідкувати взаємозалежність між розмірами громад та «інтересом» з боку народних депутатів. Політичний вплив, що здійснюється через механізм виділення державних субвенцій з боку народних депутатів партія «Слуга Народу» залежить від розміру громади, тобто чим більша громада, тим більша кількість виділених субвенцій та потенційна неприхована агітація чи реклама народного депутата.

- Наша друга гіпотеза не підтвердилася, та вплив місцевих голів на кількість виділених субвенцій є мінімальним. Відповідно, партійність голів громад (або радше ким голови громад були висунуті на виборах) не відіграє значної ролі в отриманні субвенцій чи взагалі має якусь взаємозалежність із розмірами об'єднаної територіальних громад.

Враховуючи те, наскільки важливим є ресурс та інструмент фінансового впливу або ж загалом питання доходів громад (додатково також і контролю над доходами), доречним буде розширити базу даних та включити аналіз бюджетів громад, та їх взаємозалежності із представниками місцевої або ж центральної влади.

Список використаних джерел та літератури

1. Бабка В. Політичний вплив: тенденції концептуальних змін. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. С. 325-336
2. Бабка В. Політичний вплив: тенденції концептуальних змін. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. С. 325-336.
3. Бабка В. Функціональні етапи здійснення політичного впливу. *Грані*. 2014. С. 65-71.
4. Венцелем В., Герасимчук І., Онищук І. Оцінка фінансових показників бюджетів 872 ОТГ: рейтинг за 9 місяців 2020 року. *Decentralization*. URL:<https://decentralization.gov.ua/news/12952>
5. Виговський Д. Суть політичного впливу як категорії політичної науки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2007. С. 62-66
6. Голови РДА гальмують децентралізацію на Вінниччині. *VLASNO*. 2019. URL: [vlasno.info http://vlasno.info/politika/vlada/mistseva/item/29884-golovi-rda-galmuyut-detsentraliz](http://vlasno.info/politika/vlada/mistseva/item/29884-golovi-rda-galmuyut-detsentraliz)
7. Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2019. С. 97-122
8. Горбатюк М. Вплив регіональної і місцевих політичних еліт на проведення реформи децентралізації у Вінницькій області. *ІПІЕНД*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/gorbatuk_vplyv.pdf

9. Децентралізація в Україні. *Decentralization*. 2021. URL: <https://decentralization.gov.ua>
10. Децентралізація влади: як зберегти успішність в умовах нових викликів? *NISS*. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/decentralizaciya-vladi-yak-zberegiti-uspishnist-v-umovakh-novikh-0>
11. Децентралізація: коротко про головне. *Ціна держави*. 2019. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/>
12. Жаліло Я., Макаров Г., Даниляк О. Децентралізація влади: Як зберегти успішність в умовах нових викликів? *НИСТ*. 2018. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/decentralizaciya-vladi-yak-zberegiti-uspishnist-v-umovakh-novikh-0>
13. Звіт щодо ймовірного використання бюджетних ресурсів у цілях непрямой агітації (червень 2018 – січень 2019 рр.) *ОПОРА*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/16777-zvit-shchodo-imovirnogo-vikoristannia-biudzhethnikh-resursiv-u-tsiliakh-nepriamoyi-agitatsiyi-cherven-2018-sichen-2019-rr>
14. Кабмін проігнорував рекомендації ОПОРИ з приводу субвенцій. *ОПОРА*. 2019. URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/17512-kabmin-proignoruvav-rekomendatsiyi-opori-z-privodu-subventsii>
15. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
16. Курочкіна Ю Вплив законодавства на ОТГ: чи справді дотримання формальних норм створює спроможні громади? *VoxUkraine*. 2020. URL: [https://voxukraine.org/uk/vpliv-zakonodavstva-na-otg-chi-spravdi-dotrimannya-formalnih-norm-stvoryuye-spromozhni-](https://voxukraine.org/uk/vpliv-zakonodavstva-na-otg-chi-spravdi-dotrimannya-formalnih-norm-stvoryuye-spromozhni-dotrimannya-formalnih-norm-stvoryuye-spromozhni-)

- gromadi/?fbclid=IwAR1x9FkfOHN1RcrElzC0g_kiTvr-
bEub0I3E7lZVP8XcUAxGHUoG1fVAbmY
17. Лебедюк В.М. Статистичні методи в політичній науці: регресійні моделі. *Слов'янський вісник*. 2015. С. 93-97.
 18. Літнарівч Р.М. Побудова і дослідження математичної моделі за джерелами експериментальних даних методами регресійного аналізу. Рівне. 2011. 140 с.
 19. Місцеві бюджети. *OpenBudget*. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget>
 20. Місцеві вибори 2020. ЦВК. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp0011.html>
 21. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Decentralization.2020.
URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>
 22. Навчальний посібник для депутатів місцевих рад об'єднаних територіальних громад. Асоціація міст України – К. 2017. 164 с.
 23. Оцінка фінансової спроможності 366 ОТГ за 2017 р. *SlideShare*. URL: <https://www.slideshare.net/secret/IS1k2J0Ski3SDW>
 24. Пітцик М., Слобожан О., Рабошук Я. 1000 громад: формування спроможних територіальних громад. *ПУЛЬС*. URL: <http://auc.org.ua/sites/default/files/library/posibnyk.tergrweb.pdf>
 25. Про добровільне об'єднання територіальних громад. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
 26. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-p>

27. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2012-%D0%BF#Text>
28. Про місцеве самоврядування в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
29. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8>
30. Романова В. Умланд А. Досягнення та перспективи реформ децентралізації в Україні з 2014 року. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/dosyagnennya-ta-perspektivi-reform-detsentralizatsiyi-v-ukrayini-z-2014-roku/>
31. Субвенції-2020. На що виділили кошти перед місцевими виборами? *OPORA*. 2020. URL: <https://www.oporaua.org/report/parliament/subventisii/20725-subventsiyi-2020-na-shcho-vidilili-koshti-pered-mistsevimi-viborami>
32. Третє щорічне соціологічне дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування». 2019. *KIIS*. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=750&page=2>
33. У Херсоні говорили про спротив реформі представників місцевої влади. *УкрІнформ*. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2517775-u-hersoni-govorili-pro-sprotiv-reformi-predstavnikiv-miscevoi-vladi.html>
34. Устінов О. Народні депутати пропонують зупинити другий етап медичної реформи. *Український Медичний Часопис*. 2020. URL:

- <https://www.umj.com.ua/article/172423/narodni-deputati-proponuyut-zupiniti-drugij-etap-medichnoyi-reformi>
35. Binary Logistic Regression. BookDown. URL: https://bookdown.org/chua/ber642_advanced_regression/binary-logistic-regression.html
36. Diez D., Rundel M. OpenIntro Statistics. *Leanpub*. URL: <https://leanpub.com/openintro-statistics>
37. Election Data. *OPORA*. URL <https://github.com/OPORA/electiondata>
38. Monitoring of the process of the decentralization of power and reform of local self-governance as of 10 July 2019. Decentralization. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/425/%D0%9C%D0%BE%D0%BDi%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.07.2019.pdf
39. Romanova, V. and Umland, A. Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House Research Paper*. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges>
40. Sydoruk O. Decentralization: Results, Challenges and Prospects. *Democratic Initiative Foundation*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1612493278588b59033d6c45.07093670.pdf>
41. William N.D. Public Policy Analysis. *ResearchGate* 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/258260603_Public_Policy_Analysis
42. 1000 громад: формування спроможних територіальних громад. ПУЛЬС. URL: <http://auc.org.ua/sites/default/files/library/posibnyk.tergrweb.pdf>
43. 15 питань та відповідей про децентралізацію в Україні. *BusinessViews*. 2017. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/strategies/id/decentralizacija-1622/>

44.33 депутати, які використовували субвенції для агітації, пройшли до парламенту. *OPORA*. 2019. URL:
<https://www.oporaua.org/news/parliament/subventisii/19445-33-deputata-iaki-vikoristovovali-subventsiyi-dlia-agitatsiyi-proishli-do-parlamentu>

ДОДАТКИ

Додаток А. Описова статистика змінних.

Змінна	Загальна кількість	Мінімальне значення	Максимальне значення	Сума значення
smd	1113	11	211	N/A
amount	1113	695000	101447315	10768475462
party	1113	0	1	778
created	1113	N/A	N/A	N/A
population	1113	1368	2962180	27006347
square	1111	2,4	2497,1	426145,3
council	1113	0	36	8402
area_name	1113	N/A	N/A	N/A
P_SN	1113	0	1	192
P_USG	1113	0	1	15
P_ES	1113	0	1	29
P_SAM	1113	0	1	531
P_ZM	1113	0	1	74
P_VOB	1113	0	1	45
P_NK	1113	0	1	28
P_SVO	1113	0	1	14
P_SIC	1113	0	1	2
P_AGR	1113	0	1	2
P_Prop	1113	0	1	16
P_Vilk	1113	0	1	4
P_OPZ	1113	0	1	37
P_BDZ	1113	0	1	1
P_Prd	1113	0	1	1
P_Vad	1113	0	1	1
P_KMK	1113	0	1	1
P_Bal	1113	0	1	6
P_RZ	1113	0	1	8
P_EPU	1113	0	1	N/A
P_Bur	1113	0	1	N/A
P_Min	1113	0	1	N/A
P_PG	1113	0	1	8
P_UDA	1113	0	1	3
P_Ber	1113	0	1	1
P_NO	1113	0	1	1

P_Tom	1113	0	1	1
P_EGO	1113	0	1	1
P_GP	1113	0	1	1
P_UGP	1113	0	1	1
P_SMP	1113	0	1	2
P_DD	1113	0	1	3
P_Dov	1113	0	1	21
P_RM	1113	0	1	2
P_RPL	1113	0	1	1
P_SL	1113	0	1	2
P_DS	1113	0	1	1
P_Ker	1113	0	1	8
P_Svit	1113	0	1	12
P_Kol	1113	0	1	3
P_KS	1113	0	1	9
P_Vol	1113	0	1	1
P_Cher	1113	0	1	8
P_CZ	1113	0	1	N/A
P_SUD	1113	0	1	1
P_EA	1113	0	1	1
P_RD	1113	0	1	10